

Gülistan

Munzur'un Gölgesinde

Alan Lezan

Novella

Kurgu Üzerine Not

Bu novella **kurgusal bir edebî çalışmadır**. Toplumsal duygu ve tartışmalardan ilham olsa da tarihsel veya hukuki bir kesinlik iddiası taşımaz; kanıtlanmamış iddiaları gerçekmiş gibi sunmaz. İsimler, mekânlar ve karakterler edebî bir kurgu çerçevesinde şekillendirilmiştir; gerçek kişiler kanıtlanmamış bir biçimde itham edilmemektedir.

Prolog

Nehir gökyüzünün rengine büründü. Munzur, insanların kaybettiği her şeyi —mektupları, sigara izmaritlerini, suyun üzerinde anılar gibi dans eden küçük tahta parçalarını— sürükleyip götürürcesine akıyordu. Kıyıda, kucağında yarı yarıya dolmuş bir not defteriyle bir kadın oturuyordu. Parmağını bir satırın üzerinde, sanki sözcükleri yeniden yerli yerine oturtmak ister gibi gezdirdi ve suyun o alçak sesli, düzenli nefesine kulak verdi.

"Gülüşünü hatırlıyor musun?" diye sordu alacakaranlığa doğru, bir başkasından ziyade kendine yöneltmişti sorusunu. Cevap veren ses uzaklardan gelmedi; kendi içindeydi, üzerinden atamadığı bir anıydı bu. "Her şeyi hatırlıyorum," dedi içindeki ses. "Sadece gülüşünü değil. Düşünürken alnını nasıl kırıştırdığını da. Hiç bitiremediği kitapları da."

Arkadaki şehir, seslerden örülmüş bir ağdı. Kimisi fısıldıyor, kimisi bağıyor, kimisi de susmanın soru sormaktan daha kolay olduğu için sessiz kalıyordu. Fakat sorular, fırlatılıp atılamayan taşlar gibi orada öylece duruyordu; yuvarlanıyor, kıyıya çarpıyor, yerinde kalıyordu. Ara sokaklarda tencere tıkırtıları, uzaklardan gelen bir araba kornası ve ara sıra

duyulan çocuk gülüşleri birbirine karışıyor; zamanı hem bir arada tutan hem de parçalayıp ayıran bir ses halısı dokuyordu.

Not defteri yarıya kadar doluydu. İlk sayfasında kadının kurşun kalemle üzerinden geçtiği bir isim yazılıydı: **Gülistan**. Harfler, insanın kendine verdiği bir söz gibi duruyordu —unutmayacağına dair bir söz. Kitabı kapattı, kucağına koydu ve her şeyi alıp götürün, hiçbir şeyi geri vermeyen nehri izledi. Bazen, diye düşündü, sahip olduğumuz tek adalet hatırlamaktır: Bir ismi telaffuz etmek, bir sese tutunmak, bir resim oluşana kadar parçaları toplamak.

Alacakaranlık, bir örtü gibi şehrin üzerine serildi. Işıklar yandı, pencereler insanların gündelik dramlarını sergiledikleri küçük sahnelere dönüştü. Karşıdaki bankta yaşlı bir adam oturuyor, sanki yılların ondan esirgediği cevapları orada arıyormuşçasına suyun yüzeyini izliyordu. Bir çocuk koşarak geçti, anlaşılmaz bir şeyler bağırdı ve yeniden gölgelerin içinde kayboldu. Kıyıdaki kadın, sanki tüm şehri —sıcağı, soğuğu, yakınlığı ve yokluğu— içine çekmek istercesine derin bir nefes aldı.

Not defterine bir satır yazdı, sonra bir tane daha. Kelimeler kısaydı; halkanın ne kadar uzağa ulaşacağını görmek için suya atılan taşlar gibi. *Biri gittiğinde, geriye kim kalır?* yazdı; ve altına: *Geriye kalana ne ad verilir — suçluluk mu, sevgi mi, yoksa anı mı?* Satırların üzerinden parmağıyla geçti, sanki böylece daha kalıcı olabilirdi.

Nehir sözcükleri alıp götürdü. Munzur onları taşların ve akıntıların üzerinden aşırıp, her zaman cevap vermeyen bir dünyaya taşıdı. Fakat o akşam, kıyıda, o ismi anmak unutuşa

karşı bir direniş eylemiydi. Kadın ayağa kalktı, not defterini kapattı ve suya son bir kez bakarak yukarıya, ışıkların ve seslerin beklediği —ve soruların, birileri peşlerine düşecek cesareti bulana dek yaşamaya devam edeceği— sokağa doğru yürüdü.

1 — Varış

"Amed'den geliyorsun, değil mi?"

"Evet. Ya sen?"

"Buralıyım. Dersim."

Kelimeler kısaydı; küçük bir istasyonda durup hemen sonra yoluna devam eden trenler gibi. Otobüs onları ıslak asfalt ve sedir ağacı kokan bir durakta indirmişti; hava hâlâ günün sıcaklığını taşıyordu ama dağların gölgeleri çoktan uzamıştı. Gülistan üşümediği halde atkısına daha sıkı sarıldı. Sırt çantasında kitaplar, bir fotoğraf albümü ve sayfaları çoktan bükülmüş bir not defteri tıkdıyordu — yolculukların, düşüncelerin, uyuyamadığı gecelerin izleriydi bunlar.

Gülistan Dersim'e gelmiş, Munzur Üniversitesi'nin öğrenci yurduna yerleşmişti. Şehir onu sertlik ve şefkatin bir karışımıyla karşıladı. Evler, yamaçlara eski hikâyeler gibi tutunmuştu; sokaklar dar, kaldırımlar engebeliydi. Her yer sesle doluydu: Bir satıcının nidası, tencere tıkdırtıları, uzak bir araba kornası. Ve tüm bunların arasında, vadiden gümüş bir şerit gibi geçen nehrin o sabit, huzur veren mırıltısı. Munzur sadece bir nehir değildi; o, şehri bir arada tutan bir nefestî.

"Kütüphane tepede," dedi valizli kadın, iki ev arasında kaybolan dar bir patikayı işaret ederek. "İstersen yolu gösterebilirim."

"Teşekkürler," diye cevap verdi Gülistan. "Ders çalışacak bir yer arıyorum — bir de kimsenin neden diye sormadan çay içtiği bir yer."

Kadın hafifçe güldü. "Burada çay, vakit bol olduğu için içilir. Ya da başka çare olmadığı için." Valizini önünde iterek önden yürüdü, sanki her basamağı ezbere biliyordu. Gülistan onu takip etti; kadının omuzlarını nasıl dik tuttuğunu, sarp yerleri çıkarken gözlerini nasıl kısıtığını izledi. Bu küçük hareketlerde şehri okuyordu: temkinli, dirençli ve alışkanlıklarla dolu.

Bulduğu daire bir fırının üzerindeydi. Sabahları taze ekmek kokuyordu ve nasırlı ellere, sıcak bir gülümsemeye sahip olan fırıncı kadın, hiç konuşmadan önüne bir bardak çay koyuyordu. Gülistan teşekkür ettiğinde, "Soğuk sabahlar için," diyordu kadın. Daire küçüktü: bir oda, bir masa, bir yatak ve birkaç kitabın durduğu bir raf. Duvarda, günlerin kurşun kalemle üzerinin çizildiği bir takvim asılıydı — hayatın günbegün devam ettiğinin sessiz bir kanıtı.

İlk günlerde Gülistan şehri yeni bir dil öğrenir gibi tanıdı. Sabahları hangi kafelerin dolduğunu, akşamları hangi dükkânların en iyi sohbetleri sunduğunu, yalnızken hangi yollardan kaçınılması gerektiğini fark etti. Üniversite bir yükseltideydi; amfiler rüzgârlı, profesörler bazen sert, bazen yorgundu. Kısa sürede bir çevre edindi: her zaman iğneleyici bir yorumu olan keskin zekâlı Jinda; büyük gözleriyle sessiz bir gözlemci olan Sarya; ve kütüphanede metinleri parka-

larına ayırıp yeniden birleştirmek için buluşan birkaç bölüm arkadaşı.

"İleride ne yapmak istiyorsun?" diye sordu Sarya bir akşam birlikte çay içerlerken.

"Çocuk gelişimi okuyorum... Çocuklarla çalışmak istiyorum. Belki bir eğitmen, belki bir öğretmen olurum," dedi Gülistan.

"O zaman bize hikâyeler gönderirsin," dedi Jinda.

"Siz de onları okur ve neyin eksik olduğunu söylersiniz," diye karşılık verdi Gülistan ve gülümsedi. Bu gülümseme bir sözdü: kendine, arkadaşlarına ve geleceğe.

Fakat varış asla sadece dışsal bir eylem değildir; içsel bir yoklamadır. Geceleri şehir sakinleştğinde Gülistan pencere kenarında oturur, ara sokaklarda dağınık yıldızlar gibi asılı duran ışıkları izlerdi. Amed'e mektuplar yazar, özenle katlar, içine annesinin daha sonra yanına küçük bir kalp koyacağı çizimler eklerdi. Mektuplar, onu hem geride tutan hem de ileriye taşıyan köprülerdi.

Şehir ona çatlaklarını da gösterdi. Bir köşede hararetle tartışan bir grup genç adam, bir diğerinde bankta oturmuş ellerini kenetlemiş yaşlı bir adam gördü. Nazik sınırları aşan bakışlar; yabancılar geçerken hızla kapanan kapılar vardı. Gülistan nüansları okumayı öğrendi: Bir gülümseme ne zaman gerçektir, ne zaman sadece nezaketi gizliyordu; bir sohbet ne zaman içtendi, ne zaman sadece yüzeyde kalıyordu. Bu dersler sessiz ama önemliydi.

Güneşin iyice alçaldığı ve gölgelerin uzadığı bir öğleden sonra, tek başına nehir kıyısına gitti. Su parıldıyordu ve karşı kıyıda sesleri berrak ve kaygısız gelen çocuklar oynuyordu. Gülistan bir banka oturdu, not defterini çıkardı ve yazdı: *Burada hem küçük hem de büyüğüm. Burada insan kendini*

yeniden icat etmeyi —ya da kendini nasıl kaybedeceğini— öğreniyor. Parmağını satırların üzerinde gezdirdi, sanki kelimelerin gerçek olup olmadığını sınıyordu.

Bir adam yanına oturdu, hiç konuşmadan. Yaşlıydı, yüzü rüzgâr ve güneşten kavrulmuştu. Bir süre sonra, "Bu şehir hem alır hem verir," dedi. "Bazen çok, bazen az."

"Peki sana ne veriyor?" diye sordu Gülistan.

"Anılar," diye cevap verdi adam. "Ve sorular. İkisini de taşımak zordur." Gülümsedi; alaycı değil, Gülistan'a anlaşıldığını hissettiren bir tavırla.

Variş tamamlanmıştı ama nihai değildi. Daha pek çok yol ayrımı olan bir güzergâhın ilk adımıydı bu. Gülistan bunu kesin olarak bilmiyordu; sadece midesinde hafif bir çekilme, kelimelere dökülemeyen bir beklenti olarak hissediyordu. Ayağa kalktı, not defterini kapattı ve fırının, evlerin, kendi hikâyelerini taşıyan insanların yanından geçerek sokağın yukarısına doğru yürüdü. Şehir onu içine alıyordu, o da şehri içine — yavaş, fark edilmez ve geri dönülemez bir takastı bu.

7

2 - Aile

"Annene söyle, bu kadar evhamlanmasın."

"Söylerim," dedi Gülistan ve gülümsedi; her ne kadar hattın diğer ucunda bu gülümseme duyulmasa da. "Ama inanmayacaktır."

Annesinin sesi tanıdık bir ritimdi; çocukluğundan beri ona güven veren bir nabız atışı gibiydi. Telefonda bu ses daha ince, daha zayıf geliyordu; sanki aralarında koca bir nehir akıyordu. Amed’de akşam olmuştu; babasının atölyesi henüz kararmamış, bir yerlerde metal sesleri çınlıyor, komşu kadın muhtemelen torununu çağırıyordu. Gülistan bir anlığına gözlerini kapattı ve mutfağın nasıl koktuğunu hayal etti: kızarmış sebzeler, babasının idareli kullandığı yağ ve avludaki ipe asılmış taze yıkanmış örtülerin kokusu.

“Çabuk gel eve,” dedi annesi. “Ağaçlar meyveden ağırlaştı, evin içi ise bomboş.”

“Sınavlar bitsin, geleceğim,” diye cevap verdi Gülistan. “Söz.”

Telefonda verilen sözler, tutulanlardan çok daha hafif olurdu çoğu zaman. Annesi, kızının iyi yiyip yemediğini, sıkı giyinip giyinmediğini, güvenebileceği birinin olup olmadığını bir kez daha sormadan telefonu kapatmazdı. Bu sorular, kızını yanında tutmak için attığı küçük ağlar gibiydi. Gülistan bu soruların içindeki şefkati ve aynı zamanda kelimelerin üzerine bir gölge gibi düşen endişeyi hissedebiliyordu.

Yazdığı mektuplar telefon görüşmelerinden farklıydı. Kağıt üzerinde daha uzun nefes alabiliyor, hemen cevaplanması gerekmeyen cümleler kurabiliyordu. Sayfaları özenle katlar, bazen kenarlarına küçük çiçekler çizerdi; annesi ise köşelerine kalpler kondurulmuş el yazılarıyla cevap verirdi. Mektupların birinde annesi şöyle yazmıştı: *Seninle gurur duyuyoruz. Arada bir gülmeyi sakın unutma.* Gülistan, mesafeleri aşmasına yardım eden tüm o mesajları sakladığı kutuya koymadan önce bu kağıdı defalarca okumuştü.

Amed'deki evinde aile, rollerden ve anılardan örölü bir sarmaldı. Elleri nasırlı, bakışları vakur babası, bisiklet tamir ettiği ve bazen mobilya monte ettiği küçük bir atölye işletiyordu. Çok konuşan bir adam değildi ama elleri Gülistan'ın anladığı bir dilden konuşurdu: titiz, sabırlı, güvenilir. Annesi evin sesiydi; günleri düzene koyan, çamaşırları asan, çorbayı tam vaktinde sofraya getiren oydu. Kardeşleri ise gürültücü, dikbaşı ama sevgi doluydu; bir nefeste kavga eder, bir nefeste barışılırdı.

Gülistan çocukken sık sık atölyede babasının yanında oturur, parmakları yağlı cıvatalarda, gözleri merakla açılmış onu izlerdi. Babası ona tekerleği nasıl dengeleyeceğini, zinciri nasıl doğru takacağını, bir şey hemen olmadığında sabretmeyi öğretmişti. Bu dersler hem pratik hem de simgeseldi: doğru aletlere sahip olduğunda ve sükunetini koruduğunda, her şeyin tamir edilebileceğini gösteriyordu.

9

“Cesursun,” demişti babası bir defasında, gitme kararını ona anlattığında. “Öğrenmek için gidiyorsun. Bu iyidir.”

“Korkuyorum,” diye itiraf etmişti Gülistan. “Bazen.”

“Korku, yaşadığının işaretidir,” diye cevap vermişti babası. “Korku, durup kalmak için bir sebep değildir.”

Annesi, tabakları kurularken konuşmaya kulak misafiri olurdu. Gözleri, Gülistan'ın gerçekten orada olduğundan emin olmak istercesine telefonun kamerasında kızını arardı. Sonra, sanki görünmez bir yükün ağırlığını ölçüyormuş gibi elini alnına koyardı. “Kendine dikkat et,” derdi. “Bir şey olursa da ara. Çok geç olana kadar bekleme.”

Amed'de Gülistan'ın hatırası sadece aileyle sınırlı değildi; o, mahallenin, gündelik hayatın bir parçasıydı. Komşu kadınlar yolda karşılaştıklarında ondan bahsederdi: “Çok çalışkan

kız,” “Ne güzel mektuplar yazıyor,” “Elinden kitap düşmez hiç.” Bu küçük cümleler, aileyi gururla dolduran ama aynı zamanda savunmasız bırakan bir imge oluşturuyordu. Çünkü bir insan hakkında ne kadar çok kişinin zihninde bir resim varsa, o kişi beklentilerin içinde o kadar çok kayboluyor gibiydi.

Gülistan iki dünyada yaşadığını biliyordu: bir yanda Amed’in tanıdık sıcaklığı, diğer yanda Dersim’in daha sert ve talepkar ortamı. Her iki dünya da onu şekillendiriyor, onu çekiştiriyor, ondan bir şeyler alıp ona bir şeyler veriyordu. Bazen yalnız kaldığında, mesafenin onu değiştirip değiştirmediğini merak ediyordu. Hala avluda yalın ayak koşan, komşu çocuklarıyla oynayan o kız mıydı? Yoksa yeni kitaplar, yeni sesler ve yeni yollarla şekillenmiş bambaşka biri mi olmuştu?

Bir pazar günü, sınavlar yaklaşıp ev özlemi iyice bastırıldığında uzun bir mektup yazdı. Kütüphaneyi, şehrin kokularını, tanıştığı insanları anlattı. Kısık sesle şiirlerden bahseden bir hocadan ve sahibesinin ona hep bir dilim kek ikram ettiği o kafeden bahsetti. Mektubun sonuna küçük bir çizim ekledi: önünde ağacı olan bir ev ve yanına şöyle yazdı: *Geri döndüğümde bir ağaç dikeceğiz.* Kalıcı bir şey dikme fikri, geleceğe, kendine ve ailesine verilmiş bir sözdü.

Cevap bir hafta sonra geldi. Annesi, avluda ağacın dikileceği yeri çoktan seçtiklerini yazmıştı. Babası ise altına bir not düşmüştü: *Kürek bende.* Kardeşleri küçük resimler yapıp zarfın kenarına bantlamışlardı. Bu jest, ne kadar küçük olsa da Gülistan’ın içini öyle bir sıcaklıkla doldurdu ki, Dersim’in soğuk gecelerini bir anlığına unutturdu.

Ancak her haber bu kadar hafif değildi. Bazen bir gülümsemeyle geçirilemeyecek dertler de gelirdi: hastalanan bir

amca, işini kaybeden bir komşu, biriken faturalar... Bu haberler ona, o uzaklarda diye Amed'deki hayatın durmadığını hatırlatıyordu. Görmezden gelemeyeceği sorumluluklar ve döndüğünde vermesi gereken kararlar vardı.

Yorgunluğun omuzlarına çöktüğü ve sınavların onu iyice zorladığı böyle anlardan birinde, annesi gecenin bir yarısı aradı. Sesi kırılıyordu. "Misafirimiz vardı," dedi. "Soranlar oldu..." Sustu, sanki can yakmayacak kelimeler arıyordu. Gülistan odadaki havanın inceldiğini hissetti. "Kimmiş onlar?" diye sordu, cevaptan korksa da. Annesi derin bir nefes aldı. "Sadece komşular. İyi olup olmadığını bilmek istediler. Şehrin buralardan farklı olduğunu söylediler. Dikkatli ol yavrum."

Bu sözler, endişe ve koruma arzusuyla örülmüş bir perdeydi. Gülistan başını ellerinin arasına aldı; atölyeyi, babasının ellerini, bir gün gölge verecek olan meşe ağaçlarını düşündü. Mektupları, küçük kalpleri, verilen sözleri düşündü. Ve verdiği kararı: Kalmaya, öğrenmeye, kendi dünyasını kaybetmeden bu dünyayı anlamaya çalışma kararını.

Konuşmanın sonunda annesi, "Sana dua ediyoruz," dedi.

"Biliyorum," dedi Gülistan. "Ve teşekkür ederim. Her şey için."

"Çabuk gel eve," diye tekrarladı annesi; bu kez bir ricadan çok, havada asılı kalan bir temenni gibiydi sesi.

Gülistan telefonu kenara koydu, masanın üzerindeki not defterine baktı ve bir satır yazdı: *Buradayım. Öğreniyorum. Geri döneceğim.* Sonra mektubu katladı, bir zarfa koydu ve diğer mesajların yanına, o kutuya yerleştirdi. Kelimeler mesafeleri köprülemeye yetmiyordu ama onlar birer çıpaydı; dışarıda şehir nefes almaya, nehir fısıldayarak hikayelerini

anlatmaya devam ederken, Gülistan'ın yanında taşıdığı küçük birer yurt parçasıydı.

3 - Arkadaşlar

“Bizimle gelmelisin.”

“Daha bir makalem var.”

“Senin hep bir makalen var.”

Kafedeki sesler, fincanlardan yükselen buhar kadar sıcaktı. Mekan kakule ve demlenmiş kahve, şeker ve sandalyelerin hafif gıcırıtması gibi kokuyordu. Jinda, Sarya ve birkaç kişi daha yuvarlak bir masanın etrafında, bacaklarını altlarına toplamış, ellerini fincanlarına dolamış oturuyorlardı. Gülistan içeri girip atkısını çıkardığında; dışarıdaki dünya —soğuk, yabancı bakışlar ve henüz tam tanımadığı sokaklar— bir anlığına dışarıda kalmış gibiydi.

“Otur şöyle,” dedi Jinda, önüne bir fincan sürerek. “Anlat bakalım. Ne hakkındaymış bu makale?”

“Edebiyatta hafıza üzerine,” diye cevap verdi Gülistan. “Mekanların hikayeleri nasıl sakladığına dair.”

“Tam senden beklenecek bir şey,” dedi Sarya gülümseyerek. “Sen hep hikaye toplarsın zaten.”

Güldüler; bu gülüş, günlerin içindeki küçük çatlakları bir arada tutan bir ağ gibiydi. Bu masada Gülistan sadece Amed'den gelen o yabancı kız değildi; o, dikkatle dinleyen, küçük notlar alan ve bazen tek bir cümleyle tartışmanın düğümünü çözen kişiydi. Jinda yüksek sesle düşünen, hızlı ve keskin yorumlarıyla havayı yırtan taraftı; Sarya ise gözlemleyen, sorular soran, sessizliklerinde cevaplarından daha çok şey söyleyen kişiydi. Birlikte, üniversiteyi, kütüphaneyi ve bu

şehri yalnız olunmayan bir yere dönüştüren bir sesler dokusu oluşturuyorlardı.

“Bize evinden bahset,” dedi Jinda bir akşam, fincanlar boşalıp dışarıdaki sokak lambaları küçük birer fener alayı gibi ışıldadığında.

“Ne duymak istersin?” diye sordu Gülistan.

“Her şeyi. Kokuları, sesleri, sadece senin bildiğin o detayları.”

Gülistan gülümsedi ve bir anlığına hava imgelerle doldu: babasının atölyesi, yağ ve metal kokusu; annesinin ekmek pişirdiği mutfak; Amed’in, komşuların seslerinin bir koro gibi yankılandığı o dar sokakları...

“Annem dünyanın en güzel yoğurdunu yapar,” dedi. “Tam kıvamında bir ekşiliğe ulaşana kadar bekletir onu. Babam ise... Vidaları sanki küçük birer sırmış gibi tutar elinde.” 13

“Şiir gibi bu anlattıkların,” dedi Sarya. “Bunu makalene eklemelisin.”

“Belki,” dedi Gülistan. “Belki de makalenin kendisi zaten budur.”

Dostluklar sadece sohbetlerden ibaret değildi; onlar küçük ritüellerin şahitliğiydi. Sınav haftalarında kütüphanede yan yana oturur, başlarını kitaplara eğip, parmaklarını notların üzerinde gezdirirlerdi. Uzun günlerin ardından kütüphanenin çatısına çıkar, kıyıya ilişir ve alacakaranlıkta nefes alan şehri izlerlerdi. Orada sigaraları, bisküvileri ve sırları paylaşırlardı. Orada büyük sorular, taşınabilir küçük parçalara bölünürdü: Başarı ne demekti? Cesaret neydi? Aidiyet hissetmek için insan kendinden ne kadar ödün vermeliydi?

"Ya beklediğiniz o kişi olmazsam?" diye sordu Gülistan bir keresinde; gecenin berrak, yıldızların iğne gibi batıcı olduğu bir vakit.

"O zaman da seni sevmeye devam ederiz," dedi Jinda duraksamadan. "Dostluk bir sözleşme değildir."

"Ama bir sözdür," diye ekledi Sarya. "Her şey değişse bile yanında kalacağına dair bir söz."

Her toplulukta olduğu gibi gerilimler de vardı. İçlerinden biri aniden daha çok ilgi gördüğünde kıskançlık sinsice süzülür; düşünülmeden sarf edilen sözler yüzünden yanlış anlaşılmalara doğardı. Bir gün, fazla sert davranan bir hoca üzerine yapılan hararetli bir münakaşanın ardından kavga koptu. Jinda savunulmadığını hissetmişti, Gülistan ise yanlış anlaşıldığını. Sonraki günler ağır geçti, sohbetler tıkanı, aralarındaki o ortak hafiflik kırılmış gibiydi.

14

"Beni savunmadın," dedi Jinda, daha sonra yalnız buluştuğularında.

"Nasıl yapacağımı bilemedim," diye cevap verdi Gülistan.

"Bazen tek bir kelime yeter."

"Bazen de tek bir suskunluk."

Yakınlığın emek istediğini öğrendiler. Affetmenin kendiliğinden gelmediğini, hak edilmesi gerektiğini. Yola devam edebilmek için bazen insanın kendi hatalarını kabul etmesi gerektiğini. Bu dersler acı verici ve elzemdi; dostluğu yoğuruyor, onu derinleştiriyor, yüzeysellikten arındırıyordu.

Bu mahrem anların yanı sıra kamusal olanlar da vardı: küçük yürüyüşler, üniversitedeki okumalar, diğer öğrencilerle politika, sanat ve gelecek üzerine tartışılan akşamlar. Gülistan dinler, sorular sorar, sonra defterine notlar alırdı. En gürültülü

ses o değildi belki ama çoğu zaman sohbetleri bir arada tutan, teori ile gündelik hayat arasında köprüler kuran oydu.

"Dinlemeyi iyi biliyorsun," dedi bir bölüm arkadaşı bir keresinde. "Kelimelerden köprüler kuruyorsun."

"Belki de," diye cevap verdi. "Ya da belki de sadece nereye gitmek istediğimi bilmediğimden kuruyorumdur o köprüleri."

Bu anlarda Gülistan'ın başka bir yüzü belirirdi: o sakin bakışın arkasındaki belirsizlik. Kalıp kalmaması gerektiğinden, okuduğu bölümün doğru yol olup olmadığından, bu şehrin onu şekillendireceğinden mi yoksa kıracağından mı her zaman emin değildi. Fakat bu toplulukta cesaret buluyordu. Arkadaşları ona kararların nihai olması gerekmediğini, yolların değişebileceğini, hayatın birçok küçük yön değişikliğinden ibaret olduğunu hatırlatıyordu.

15

Hafiflik de vardı elbet: Nehir kıyısına yapılan, ekmeğin paylaşıldığı ve ehemmiyetsiz şeylere gülündüğü ansızın çıkılan geziler; eski filmlerin izlenip mısır patlatıldığı geceler; hiçbir şey konuşmadan yan yana oturulabilen ve sessizliğin tanıdık bir dost gibi hissedildiği günler. Bu anlar, yoğun bir günün içindeki nefes molaları, dünyanın bir anlığına durduğu küçük adacıklar gibiydi.

"Bana bir söz ver," dedi Jinda bir akşam, çatıda oturlarken; şehir altlarında bir harita gibi seriliydi.

"Ne?" diye sordu Gülistan.

"Ne olursa olsun bize yazacağına söz ver. Sadece mektup değil; korktuğunda da yaz."

"Söz veriyorum," dedi Gülistan ve bu söz bir kelimedenden fazlasıydı; birbirlerine bağladıkları bir düğümdü.

Arkadaşları sadece öğrencilik yıllarının refakatçileri değil, Gülistan'ın kimliğinin bir parçası haline gelmişlerdi. Onların seslerinde onaylanma, bakışlarında ayna, hatalarında ders buluyordu. Günler uzayıp sınavlar yaklaştığında, bu bağların onu taşıyacağını biliyordu; şüphelerden, neşeden, hayatın sunduğu küçük ve büyük fırtınalardan çekip çıkaracaktı.

4 - Akşam

"Geliyor musun?"

"Kısaca uğrayacağım," dedi Gülistan. "Almam gereken bir şey var."

Güneş dağların ardında kaybolunca sokak serinlemişti. Sokak lambaları titreyerek yanmaya başladı, kestane ağaçlarının gölgeleri kaldırıma karanlık parmaklar gibi düştü. Rüzgâr yapraklarla sadece hafifçe oynassa da Gülistan atkısına daha sıkı sarıldı. Şehrin bu saatte başka bir sesi vardı: boğuk, dikkatli, sanki bizzat kendisi olacakları dinliyormuş gibi.

Sıkça geçtiği yoldan gitti; nehrin üzerindeki eski köprünün, sahibinin her zaman tadımlık bir kese fındık ikram ettiği o küçük dükkânın önünden geçti. Adımlar tanıdıktı ama bu akşam bir şeyler farklıydı; ismi kolay konamayan bir his, sanki sesin her zamankinden bir oktav daha derinden gelmesi gibi. Belki sadece kemiklerde biriken yorgunluktu, belki de insanların evlerine çekildiği o vakitte şehrin soluma biçimiydi.

Kafede gülmüşler, planlar yapmışlar, gelecek haftaki bir seminerden konuşmuşlardı. Jinda bir okumadan bahsetmişti, Sarya ise izlemek istediği bir film den. Sohbetler hafif, sesler

sıcaktı. Jinda "Sonra görüşürüz," diye seslenmişti; bu kelimenin geceye düşen ince bir iplik gibi kalacağını bilmeden.

Gülistan, evlerin daha bitişik, pencerelerin daha küçük görüldüğü bir ara sokağa saptı. Uzaklarda bir köpek havladı, sonra tekrar sustu. Bir bankta yaşlıca bir adam elleri cebinde sigara içiyordu. Başını kaldırmadan kıpırdattı, sanki şehrin karanlık çökerken icra ettiği sessiz bir ritüelin parçasıydı. Gülistan hafif, uçucu bir gülümsemeyle karşılık verdi ve devam etti.

O akşamın hatırası sonradan hep kırıntılar halinde anlatıldı: bir adım, bir gürültü, geçip giden bir araba, aniden parlayan bir ışık. Kimisi bir karaltı gördüğünü söyledi, kimisi hiçbir şey fark etmediğini. Gündüzleri bunca sesi olan şehir, o akşam sanki anlamlandıramadığı bir anın şahidiymişçesine başka bir sükûnete bürünmüştü.

17

Küçük kitapçının önünden geçerken durdu. Vitrinden bakınca raflar sessiz şahitler dizisi gibi duruyordu. Bir kitap masanın üzerinde açıldı, sanki birisi onu az önce kenara bırakmış gibi. Yaklaştı, kapağına baktı, ona bir vaat gibi gelen o satırı okudu: *Mekânlar, bizim unuttuklarımızı saklar*. Gülümsedi, kitabı satın aldı ve paltosunun cebine koydu. Bu küçük bir jestti; dünyanın hâlâ bir düzeni olduğunu kendine kanıtlama biçimi.

Dönüş yolunda dar bir geçitten geçen kestirmeyi kullandı. Orada, iki bina arasında hava daha serindi ve şehrin sesleri uzak bir mırıltıya dönüşmüştü. Bir araba geçti, farları karanlığı yarıp gitti. Bir an için her şey sadece hareket ve ışıktı. Sonra yine sessizlik oldu.

Arkadan birinin geldiğini hemen fark etmedi. Ancak bir gürültü, bir adım yaklaştığında yarı yarıya arkasına döndü. "Merhaba?" dedi; korkudan ziyade nezaketten. Karanlıkta bir karaltı durdu, hatları belirsizdi. "Her şey yolunda mı?" diye sordu ses; düşmanca gelmiyordu, daha çok geç saatte dışarıda olmaya alışkın birinin mutad sesi gibiydi.

"Evet," diye cevap verdi Gülistan. "Sadece köprüye giden yolu arıyorum."

"O zaman neredeyse vardın," dedi karaltı. "Dikkatli git." Kısa bir kelam, uçucu bir karşılaşmaydı bu; sonradan hatıralarda o an sahip olmadığı bir anlam yüklenen o anlardan biri. Başını salladı, teşekkür etti ve adımlar tekrar uzaklaştı.

Eve kadarki son metreler kısaydı ama uzadıkça uzadı. Fırın karanlığı, penceresinde sadece zayıf bir ışık yanıyordu. Sahibi, sanki hâlâ gelecek birini bekliyormuş gibi kapıyı aralık bırakmıştı. Gülistan içeri girdi, kitabı masaya bıraktı, atkısını çıkardı ve bir anlığına pencerenin önünde durdu. Şehir altında bir harita gibi uzanıyor, ışıklar pırıltıyor ve nehir her şeyi birbirine bağlayan karanlık bir şerit gibi akıyordu. 18

Akşamki sohbetleri, arkadaşlarının seslerini, fincanların sıcaklığını düşündü. Amed'i düşündü, babasının atölyesini, bir gün gölge verecek ağaçları. Ve o kitabı satın alırkenki küçük hareketini düşündü; sanki aksi halde kolayca kayıp gidecek bir şeyi sımsıkı tutmak ister gibi.

Daha sonra, saatler ilerleyip huzursuzluk arttığında, arkadaşları sokakları arayacak, fırına ve kitapçıya sorular soracak, son adımların izini süreceklerdi. Bir karaltıyı, bir arabayı, bir ışığı hatırlayan şahitler bulacaklardı. Bazı anılar birbiriyle

örtülecek, bazıları çelişecekti. Fakat Gülistan'ın kapıyı arkasından kapatıp ışığı söndürdüğü o saatte, şehir sadece bir şehirdi ve o da sadece eve gelen bir insandı.

Gece şehri ellerine aldı ve sıkıca tuttu. Gündüzleri o kadar tanıdık olan sokaklar yabancı yollara dönüştü. Ve bu yollarda cevabı bulunamayan sorular birikti. Sessizlik boş değildi; endişeye dönüşen bir beklentiyle doluydu. Arkadaşları bekledi, anne bekledi, şehir bekledi; ve kimse bu bekleyişin ne kadar süreceğini bilmiyordu.

5 - Sessizlik

“Burada değil.”

“Nasıl yani?”

“Ev. Boş burası.”

Kelimeler bir kuyunun dibine düşen çakıl taşları gibiydi; yarattıkları halkalar büyüdükçe büyüdü. Fırıncı kadın, ellerinde hâlâ un kokusuyla kapı eşiğinde durmuş, arkadaşlarına bakıyordu; sanki onların yüzünde, kendisinin veremediği bir açıklama arıyordu. Jinda, dünyayla olan bağını ancak böyle koruyabilecekmış gibi telefonu yanağına daha sert bastırdı.

“Onu gördün mü?”

“Hayır. Ben ışığı açık bırakmıştım.”

Polis geldi, notlar aldı, saatleri, alışkanlıkları, son mesajları sordu. Memurlar, sanki dünyayı düzene sokacak bir tutanak tutuyorlarmış gibi mesafeli cümlelerle konuşuyorlardı. Oysa

bekleyenlerin dünyası düzenli değildi; parçalanmış, kapanması mümkün olmayan boşluklarla dolmuştu.

“Onu en son ne zaman gördün?”

“Dün akşam kafede.”

“Kiminle?”

“Bizimle.”

Sorular basit, cevaplar ağırdı. Her kelime tartılıyor, her duraksama ölçülüyordu. Arkadaşları, sanki tekrar ederek zorlanması mümkün olmayanı, yani kesinliği zorla var edebileceklermiş gibi aynı cümleleri yineleyip duruyorlardı. Anne Amed'den geldi; gözleri kan çanağı, elleri bir fotoğrafa kenetlenmiş. Evin ortasında öylece durdu, sanki varlığıyla o boşluğu doldurmak istiyordu.

“Not defterini burada bırakmış,” dedi Sarya, küçük defteri havaya kaldırarak. “Atkısı da burada.”

“Bu normal değil,” diye fısıldadı anne. “O her şeyini yanına alırdı.”

Medya gelmeye başladı. Kameralar, mikrofonlar, bir hikâye peşinde koşan sesler. Bazıları şefkatle soruyordu, bazılarıysa heyecandan beslenenlerin açlığıyla. Arkadaşlar kameraların önünde durup binlerce kez çalıştıkları cümleleri kuruyorlar, ama yine de kimsenin duymak istemediği bir dilde konuşuyorlarmış gibi hissediyorlardı.

“Sadece cevap istiyoruz,” dedi Jinda bir mikrofonu doğru.

“Onun bulunmasını istiyoruz,” diye ekledi Sarya.

“O bir insan,” dedi anne. “Sadece bir resim değil.”

Şehir dalgalar halinde tepki veriyordu. Kimileri mumlar getirip fotoğraflar koyuyor, lamba direklerine notlar iliştiriyordu. Kimileriye sanki hiçbir şey olmamış gibi yoluna devam ediyordu. Kafelerde insanlar fısıldaşıyor, ara sokaklarda tahminler yükseliyordu. Söylentiler yabancı otlar gibi çoğalıyor, onlarla birlikte gerçeğin bu söylentiler altında boğulup kalacağı korkusu büyüyordu.

“Belki de kaçıp gitmiştir,” dedi birinin arkasından.

“Sanmıyorum,” diye cevap verdi bir başka ses. “Eşyalarını yanına almamış.”

“Belki de kaybolmuştur.”

“Ya da daha kötüsü.”

Söylentiler keskin ve hızlıydı. Günleri yarıp geçiyor, görünmeyen ama sızlayan yaralar açıyorlardı. Aile sadece kızı için endişelenmekle kalmıyor, aynı zamanda onun imgesini çarpıtın bu hikâyelerle de savaşmak zorunda kalıyordu. Her yeni isim, her yeni imma bir hançer darbesi gibiydi.

21

“Spekülasyon yapmayı bırakın artık,” dedi Jinda bir röportajda, sesi yorgunluktan kısılmıştı. “O bir insan, bir dedikodu malzemesi değil.”

“Ama insanlar konuşuyor,” dedi Sarya daha sonra, çatıda yalnız oturduklarında. “Ve onlar konuştuğça, ondan geriye tanıyabileceğimiz pek bir şey kalmıyor.”

Arama çalışmaları küçük, kaotik adımlarla başladı. Gönüllüler yolları didik didik ediyor, köylülere soruyor, metruk kulübelere bakıyorlardı. Polis kayıtları inceliyor, kameraları, arabaları, tanıkları soruşturuyordu. Her ipucu not

ediliyor, her telefona cevap veriliyordu; ama yine de zaman, izleri silip süpüren bir düşman olarak kalıyordu.

“Bir şey bulduk,” dedi arama ekibiyle çıkan genç bir adam.

“Ne?” diye sordu yanında duran anne, ellerini dua eder gibi birleştirerek.

“Bir kumaş parçası. Nehir kıyısının yakınında.”

“Onun atkısı mı?”

“Henüz bilmiyoruz.”

Umut bir parlayıp bir sönüyordu. Bir buluntu hemen kesinlik demek değildi; emek, testler ve bekleyiş demekti. Olay yeri inceleme ekipleri geldi; eldivenlerle çalışıyor, sanki dokundukları şeyleri uyandırmak istemiyorlarmış gibi fısıldayarak konuşuyorlardı. Yakınları için her adım hem küçük bir zafer hem de yeni bir azaptı; çünkü aradıkları şeyin artık bütün olmayabileceği ihtimalini doğuruyordu.

22

“Neden bu kadar uzun sürüyor?” diye sordu anne bir akşam, sesi bitkinlikten incelmışti.

“Çünkü karmaşık bir süreç,” diye cevap verdi bir memur. “Her şeyi incelememiz lazım.”

“İncelemek,” diye tekrarladı anne, sanki bu kelime yabancı bir cisimmiş gibi. “İncelemek, incelemek, incelemek... Biz ise bekliyoruz.”

Günler uzadı. Arkadaşlar eylem ile felç olma hali arasında gidip geliyorlardı: El ilanları dağıtıyor, telefonlar ediyor, uyuyor, sonra yine kalkıyorlardı. Kötü besleniyorlar, nadiren gülüyorlar, güldüklerinde ise bu, çabucak yitip giden buruk, eğreti bir ses oluyordu. Bildikleri şehir aynıydı ama bir o kadar da farklı; her yanı sorgulayan, arayan, yargılayan bakışlarla doluydu.

“Ya hiçbir şey bulamazsak?” diye fısıldadı Sarya bir gece.

“O zaman denemiş oluruz,” diye cevap verdi Jinda. “Ve bu yetmez. Ama elimizdeki tek şey bu.”

Anne küçük kâğıtlara dualar yazıp mektupların olduğu kutuya koyuyordu. Amed'den gelen baba, sanki camın ardındaki zamanı geri döndürebilecekmiş gibi elleri pervazda, pencerenin önünde sessizce dikiliyordu. Kardeşler birbirlerine tutunmuşlardı; sessiz ve hareketsiz, her yeni haberde yeniden eriyen balmumundan figürler gibiydiler.

Polis sabır çağrısı yapıyordu; medya cevaplar bekliyordu; insanlar adalet istiyordu. Ve bu haykırışın tam ortasında bir isim duruyordu; telaffuz edilmesi bile unutuşa karşı bir direniş eylemiymişçesine durmadan tekrarlanan bir isim.

“Gülistan,” dedi Jinda bir sabah, güneş perdelerin arasından solgunca sızarken. “Onun ismini yüksek sesle söylüyoruz. Her gün.”

“Kaybolup gitmesin diye,” diye ekledi Sarya.

“Biz kaybolup gitmeyelim diye,” dedi anne usulca.

Sessizlik sadece bir yokluk değildi; doldurulması gereken bir boşluktu; sorularla, taleplerle, hatıralarla... Geride kalanlar o boşluğu seslerle, mumlarla, resimlerle doldurdular. Boşluğu nihai bir son olarak kabul etmeyi reddettiler. Şehir; alışverişleri, kavgaları ve şenlikleriyle akıp giderken, bir pencerede ışık hep yanık kaldı; sanki kimsenin garantisini veremediği bir dönüşü bekler gibi.

6 - Arama

“Bir iz bulduk.”

“Nerede?”

“Nehir kıyısında. Bir kumaş parçası. Bir ayakkabı izi.”

“Hemen geliyoruz.”

Haber, kuru otların arasına düşen bir kıvılcım gibi yayıldı. Aniden şehir artık sadece bekleme yeri olmaktan çıktı; bir eylem alanına dönüştü. Düne kadar mumlar yakan, isimler haykıran insanlar şimdi çizmelerini giyiyor, başlarına atkılar bağlıyor, fenerlerini alıp soğuğa, ıslaklığa, gecenin sakladığı her neyse ona doğru yürüyorlardı.

24

Arama çalışmaları daha önce kimsenin planlamadığı bir biçime büründü. Gönüllüler zincirler oluşturdu, kıyı şeritlerini didik didik etti, çalılıkların arasına daldı, taşların üzerinde elleriyle yoklayarak ilerledi. Köylülere gece olağandışı bir şey görüp görmedikleri soruldu; dükkân sahiplerinden güvenlik kameralarını göstermeleri istendi. Polis koordine ediyor, buluntu yerlerini işaretliyor, uzmanlarla konuşuyordu. Sabır ve titizlik gerektiren bir işti bu; aynı zamanda artık beklemek istemeyenlerin ham enerjisiyle taşınıyordu.

“Bu taraftan,” diye seslendi el feneriyle önden giden bir genç. Işığı karanlığı delip geçiyor; ıslak yaprakları, kırık bir şişeyi, çamurdaki izleri gösteriyordu. “Burada bir şey var.”

“Ne?” diye sordu Jinda, yanına diz çökerek.

“Bir kumaş parçası. Mavi. Atkısı gibi.”

“Onun atkısı mı?”

“Muhafaza altına almamız lazım.”

Bulunan parçaların fotoğrafları çekiliyor, plastik torbalara konuyor, üzerlerine numaralar veriliyordu. Yakınları için her nesne iki ucu keskin bir bıçaktı: Umudu besleyebilirdi ama aradıkları şeyin artık hayatta olmayabileceği ihtimalini de beraberinde getirirdi. Uzmanlar eldivenlerle çalışıyor, sanki dokundukları şeyleri incitmek istemiyorlarmış gibi fısıltıyla konuşuyorlardı. Onların dili ölçümlerden ve tutanaklardan ibaretti; kalbin kabullenemediği her şeyi bir düzene sokuyordu.

“DNA sonuçlarını bekliyoruz,” dedi bir memur daha sonra; anne yanında durmuş, ellerini dua eder gibi kenetlemişti. “Birkaç gün sürebilir.”

“Günler,” diye tekrarlardı anne, sanki bu kelime bir taşmış gibi. “Günler birer ebediyettir.”

25

Arama sadece fiziki değil, dijital boyuttaydı da. Telefon verileri istendi, konumlar yeniden kurgulandı, arama kayıtları incelendi. Bir teknisyen ekranın başında oturmuş; zaman pencerelerini açıyor, haritalara zoom yapıyor, sinyalleri karşılaştırıyordu. Teknoloji netlik vadediyordu ama yeni soruları da beraberinde getiriyordu: Neden bir konum verisi, bir tanık beyanı ile örtüşmüyordu? Neden bir arama, kayıp kişinin bir başkasıyla konuştuğunun iddia edildiği bir saatte kaydedilmişti?

“Veriler her zaman kesin değildir,” diye açıkladı teknisyen. “Sinyaller sıçrar, cihazlar farklı baz istasyonlarına bağlanır. Temkinli olmalıyız.”

“Temkinli,” diye mırıldandı Jinda. “Temkinli olmak iyidir. Ama bizim cevaplara da ihtiyacımız var.”

Arama günlerce sürdü. Gün ağarırken; ıslak pantolonları ve kan çanağı gözleriyle insanlar ısınıyor, çay içiyor, kısa bir an başlarını öne eğiyor ve sonra tekrar dışarı çıkıyorlardı. Umut anları oluyordu: olası bir görülme zamanını bildiren bir telefon, kontrol edilen bir ihbar. Ve hayal kırıklıkları oluyordu: boşluğa çıkan izler, çelişen beyanlar. Yorgunluk, arayanların yüzlerine toz gibi çökmüştü; ama yine de devam ediyorlardı, çünkü pes etmek bir seçenek değildi.

“Köprü yakınlarından bir kamera kaydı var,” dedi bir soruşturmacı bir akşam. “İnceliyoruz.”

“Bir şey görünüyor mu?” diye sordu yanında duran Sarya.

“Görüntü bulanık. Bir karaltı. Bir araba. Daha fazlasını netleştirmeye çalışıyoruz.”

Medya, aramayı sansasyon merakı ile ciddiyetin bir karışımıyla takip ediyordu. Muhabirler güvenlik şeritlerinin önünde duruyor, çoğu henüz doğrulanmamış detayları soruyorlardı. Bazı haberler tanıkları harekete geçirerek yardımcı oluyor; bazılarıysa aileyi daha da yıpratın söylentileri körüklüyordu. Arkadaşlar; kameralarla nasıl başa çıkacaklarını, bilmedikleri şeyler hakkında iddiada bulunmadan nasıl cevap vereceklerini öğrenmek zorundaydı.

“Sükunete ihtiyacımız var,” dedi Jinda bir keresinde kame-
raya bakarak. “İşin yapılmasına ihtiyacımız var.”

“Ve saygıya ihtiyacımız var,” diye ekledi anne; her açıklamanın toplumsal algıyı şekillendirdiğini bildiği için artık röportajlar konusunda ustalaşmıştı.

Arama; normalde pek yolu kesişmeyecek insanları bir araya getirdi: öğrenciler, ustalar, emekliler, gazeteciler, polisler. O günlerde küçük ittifaklar doğdu. Bir fırıncı arama ekipleri için sandviç getirdi; bir öğretmen yakınlar için kalacak yer

organize etti; bir avukat hukuki danışmanlık teklif etti. Şehir, normal zamanlarda görünmez kalan bir yüzünü gösterdi: Bir insan eksildiğinde harekete geçme iradesi.

“Yalnız değiliz,” dedi Jinda bir sabah, Sarya ile nehir kenarında otururken; ellerini bir termosu dolamıştı. “Bu teselli verici.”

“Ve korkutucu,” diye cevap verdi Sarya. “Çünkü üzerimizde çok fazla göz var.”

Aramanın sınırlarına dayandığı anlar da oluyordu. Bir ihbar asılsız çıkıyor; bir iz, kullanılmayacak kadar silinmiş oluyordu. Öyle anlarda grup yıkılıyordu; teslimiyetten değil, bitkinlikten. Kaldırım kenarlarına çöküyor, uzaklara bakıyorlardı; bulabildikleri kelimeler kısa ve hamdı.

“Ya hiçbir şey bulamazsak?” diye fısıldadı bir gönüllü.

27

“O zaman her şeyi denemiş oluruz,” dedi Jinda. “Ve bu az şey değildir.”

Soruşturmalar çatışmaları da beraberinde getirdi. Sorulan sorular duvarlara çarpıyordu: hemen bilgi vermeyen makamlar, uyulması gereken protokoller, kafa karıştıran yetki alanları. Aile, kendi hayatlarını ilgilendiren bu süreçten bazen dışlanmış hissediyordu. Şeffaflık talep ediyorlardı ama kurumlar her zaman yasın hızıyla örtüşmeyen kurallara göre çalışıyordu.

“Bilgilere erişebilmemiz lazım,” dedi baba bir memurla görüşürken. “Biz aileyiz. Bilmeye hakkımız var.”

“Bilgilendirileceksiniz,” diye cevap verdi memur. “Kullanılabilir bir veri elde edildiği anda.”

“Anda,” diye tekrarlardı baba; sesinde güvensizlik ve tükenmişliğin bir harmanı vardı.

Tüm aksiliklere rağmen küçük ilerlemeler oluyordu. Bir video netleşiyor, bir tanık daha önce gözden kaçan bir detayı hatırlıyordu. Her ilerleme devasa bir denizde bir damlaydı, ama damlalar birikirdi. Arama, dümdüz bir yol değildi; denemelerden, hatalardan, düzeltmelerden ve yeniden teşebbüslerden örölü bir ağıdı.

Bir akşam, şehrin ışıkları serpilmiş yıldızlar gibi yanarken, arkadaşlar yorgun, gözleri ağırlaşmış bir halde oturdular. Jinda, üzerine bir liste yazdığı bir kâğıt çıkardı: henüz aranmamış yerler, henüz sorulmamış insanlar, dağıtılması gereken görevler. Kaosun ortasında küçük bir düzendi bu.

“Devam ediyoruz,” dedi Jinda. “Yarın sabah. Erken.”

“O zamana kadar biraz uyuyalım,” dedi Sarya. “Sadece biraz.”

28

Arama, parçalarının toplamından fazlasıydı. Hatırlamanın bir eylemiydi; kayboluşun nihai bir sessizlik olarak kabul edilmemesi için bir çabaydı. Atılan her adım, yakılan her lamba, seslenen her nefes, unutuşa karşı bir dirençti. Ve gece şehri kuşatırken, insanlar yürümeye, aramaya, yoklamaya, umut etmeye devam ettiler — çünkü umut, bazen elde kalan tek silahtır.

7 - Söylentiler

“Duydun mu?”

“Neyi?”

“Diyorlar ki, o aslında...”

“Kes şunu.”

Söylentiler küçük kıvılcımlar gibi başladı ve hızla alevlere dönüştü. Şehrin içine sızdılar, sohbetlerdeki çatlakları buldular, cümlelerin arasındaki duraksamalara yerleşttiler. Kafelerde, otobüs duraklarında, berber dükkânlarında; her yerde fısıldaşılıyor, anlamlar yükleniyor, eklemeler yapıyordu. Tek bir kelime yetiyordu hikâyenin yönünü değiştirmeye; bir bakış, bir detayı kesinliğe dönüştürüyordu.

Arkadaşlar bunu bir basınç gibi hissettiler. Jinda bir internet haberinin altındaki yorumları okudu ve telefonu elinin ayasıyla masaya çarptı. “Doğru olmayan şeyler yazıyorlar,” dedi. “Sahneler uyduruyorlar.”

“İnsanların açıklamalara ihtiyacı var,” diye cevap verdi Sarya. “Cevap olmayınca boşlukları kendileri dolduruyorlar.”

Söylentiler tarafsız değildi; yüzleri, sesleri, niyetleri vardı. Kimisi korkudan doğmuştu, kimisi kötülükten, kimisi de bir hikâyenin parçası olma ihtiyacından. Şehirde eskiden çalışmış eski bir tanıdık, çay ocağında geç vakitte geçen bir arabadan bahsediyordu. Bir esnaf, tarife uymayan birini gördüğünü iddia ediyordu. Bir forumdaki isimsiz bir yorum, daha önce kimsenin yüksek sesle telaffuz etmediği isimler veriyordu.

“Bunu kim söylemiş?” diye sordu anne, Jinda ona yeni bir söylentiye haber verdiğinde.

“İnternette biri,” dedi Jinda. “İsim yok. Kelime çok.”

“O zaman hiçbir şeydir,” dedi anne, ama sesi titriyordu.

Söylentiler insanların algısını değiştirdi. Bakışlar daha şüpheli oldu, kapılar daha hızlı kapandı, konuşmalar daha temkinli hale geldi. Eskiden dostça selam veren komşu, şimdi aileyle konuşup konuşmamak gerektiğini düşünürcesine

duraksıyordu. Eskiden kütüphanede Gülistan'la sıkça oturan bir okul arkadaşı, yakınlık kurarak anlamadığı bir şeyin içine çekilmekten korkarcasına bakışlarını kaçırıyordu.

“İnsanlar neden böyle konuşuyor?” diye sordu Sarya, çatıda birlikte otururlarken; şehir altlarında bir harita gibi seriliydi.

“Çünkü bir hikâyeye sahip olmak, boşluğa katlanmaktan daha kolaydır,” dedi Jinda. “Boşluk korkutur.”

Medya da üzerine düşeni yaptı. Bazı haberler temkinliydi, bazılarıysa kışkırtıcı. Cevaplardan çok sorular soran manşetler orman yangını gibi yayıldı. Röportajlar yapıldı, demeçler alındı ve çok kez yarı doğrular gerçekmiş gibi sunuldu. Aile; söylenenler ile gerçekte olanı birbirinden ayırmayı öğrenmek zorundaydı; bu, güç tüketen bir görevdi.

“Anlatının kontrolünü elimizde tutmalıyız,” dedi baba bir akşam, anneye birlikte son çıkan yazıları gözden geçirirken. “Gerçeği şekillendirmek istediğimizden değil; yalanların onu boğmasına engel olmamız gerektiği için.”

“Bunu nasıl kontrol edersin?” diye sordu anne. “Kelimelerle mi? Öfkeyle mi?”

Kontrol zordu. Şehir seslerden örülü bir ağdı ve her ses bir şeyleri değiştirebilirdi. Arkadaşlar buluşmalar organize etti, Gülistan'ı bir manşet ya da bir söylenti olarak değil, bir insan olarak anlatan kısa metinler yazdılar. Fotoğraflı el ilanları dağıttılar, anılar topladılar, insanlardan kendi hikâyelerini paylaşmalarını istediler. Bu, yavaş yavaş spekülasyonlarla boyanan resmi kurtarma çabasıydı.

“Şiir yazardı o,” dedi bir arkadaşı internete koydukları bir videoda. “Bize hikâyeler anlatırdı. Sadece bir isimden ibaret değildi.”

“Onu olduğu gibi göstermeliyiz,” dedi Jinda kameraya. “Söylentilerin resmettiği gibi değil.”

Ancak her tepki dayanışma ruhuyla gelmedi. Bazıları bu belirsizliği kendi çıkarları için kullanmaktan geri durmadı. İlgili odağı olmaya çalışan bir yerel politikacı, basın toplantısında aydınlatmaktan ziyade provokasyon kokan sorular sordu. Bir blogger, varsayımları muhtemel senaryolarımız gibi sunduğu uzun yazılar kaleme aldı. Kamu yararı ile röntgen-cilik arasındaki o ince çizgi iyice silikleşti.

"Sanki bizi parça parça kesiyorlar," dedi Sarya bir keresinde, sesi yorgunluktan pürüzleşmişti. "Her bir parçamız elden ele dolaşılıyor ve herkes bize dokunmaya hakkı varmış gibi davranıyor."

"Sesimiz güür çıkmalı," diye yanıtladı Jinda. "Sadece sorularımızla değil; bildiklerimizle, hatırladıklarımızla da."

31

Söylentilerin orta yerinde küçük, sessiz direnişler de vardı: Konuşmak yerine harekete geçen insanlar. Bir öğretmen, arama çalışmalarına katılacak gönüllülerin listesini tuttu; bir fırıncı, gece devriye gezenlere ekmek taşıdı; bir grup öğrenci aile için yardım topladı. Bu jestler hiçbir cevabın yerini tutamazdı elbet ama her sesin yıkıcı olmadığını kanıtıydı.

"Teşekkür ederim," dedi anne, kendisine bir bardak çay uzatan kadına. "Konuşmak yerine yardım ettiğin için teşekkür ederim."

"Bazen susmak, insanlığın en saf halidir," diye cevap verdi kadın.

Söylentilerin bir başka etkisi daha oldu: İnsanları bir saf tutmaya zorladı. Susmak isteyenler şüpheli damgası yedi, soru soranlar ise hadsizlikle suçlandı. Arkadaşlar, topluluğun

çehresinin değiştiğini hissediyorlardı; sadece kayıp kıza karşı olan tutumlarında değil, birbirlerine olan davranışlarında da.

"Birbirimize dűřmemeliyiz," dedi Jinda bir akřam. "řimdi deđil."

"Ama sesler çok gűrűltűlű," dedi Sarya. "Ve gűrűltű çođu zaman yanlıřtır."

Bűlűm biterken şehir, seslerle dolu bir yer olarak kalmaya devam etti. Kimisi fısıldadı, kimisi haykırdı, kimisi de sustu. Sűylentiler halka halka yayıldı ve geride kalanlar bunlarla nasıl bař edeceklerine karar vermek zorunda kaldılar: Ya kapılacaklardı bu akıntıya ya da onlara karşı duracaklardı — anılarla, eylemlerle ve bir ismi inatla, kararlılıkla telaffuz ederek.

32

8 — İzler

"Telefon saat 22.14'te sinyal gűndermiř."

"Hangi baz istasyonu?"

"Kűprű yakınındaki. Tam nehre inen yolun bařladıđı yer."

"Not edildi. Her şeyi muhafaza altına alıyoruz."

Kelimeler yalın ve teknikti; buna rađmen grupta sadece verilerle açıklanamayacak bir duygu tetikledi: Rakamlara tutunan bir umut. Teknoloji, belirsizliđe bir form veriyordu; koordinatlar, zaman damgaları ve bűyűtűlebilir pikseller sunuyordu. Dűnya bir anlıđına yeniden elle tutulur hale gelmiřti.

Olay yeri inceleme ekipleri, neredeyse ritűeli andıran bir titizlikle çalıřıyordu. Eldivenler, pensler, steril torbalar...

Bulunan her şey fotoğraflandı, numaralandırıldı, kataloglandı. Mavi renkli, ince desenli bir kumaş parçası —belki bir atkı. Çamurda yarısı silinmiş ama hâlâ seçilebilen tek bir ayakkabı izi. Bir dala takılmış bir saç teli. Masanın üzerindeki nesnelere kutsal birer emanet gibi duruyordu ve onlara bakanlar, bu izlerden bir hikâye okumaya çalışıyordu.

“Bu onun atkısı,” dedi Jinda fotoğrafı görünce.

“Emin misin?” diye sordu Sarya.

“Onu takarken çok gördüm. Deseni aynı.”

O günlerde kesinlik, nadir bulunan bir lütuftu. Çoğu zaman sadece ihtimaller ve her yeni detayla yön değiştiren hipotezler vardı. Polis laboratuvarlara örnekler gönderiyor, karşılaştırmalar istiyor, sonuçlanması günler sürecekti raporları bekliyordu. Hafta gibi gelen günler...

33

Dijital izler ise bambaşka bir sahaydı. Konum verileri, bağlantı trafikleri, gecenin hengamesinde gönderilmiş kısa mesajlar... Bir teknisyen birkaç ekranın başında oturmuş; zaman pencerelerini açıyor, haritalara zoom yapıyor, baz istasyonlarını karşılaştırıyordu. Sinyaller bazen sıcıyor, bazen boşluklar oluşuyordu. Teknoloji güçlüydü ama her şeye kadir değildi.

“Sinyal iki baz istasyonu arasında gidip geliyor,” diye açıkladı teknisyen. “Topografyadan, binalardan ya da cihazın hareketinden kaynaklanabilir.”

“Yani kesin bir konum yok mu?” diye sordu soruşturmacı.

“Ek veriler olmadan, hayır.”

İzlerin peşindeki bu yolculuk, küçük adımların işiydi. Bir ipucu diğerine götürüyor, bir çelişki aydınlatılmayı bekliyordu. Görgü tanıklarıyla tekrar görüşülüyor, çevredeki kafe ve

dükkânların güvenlik kameraları taranıyordu. Bazı kayıtlar sadece silüetlerden ibaretti; bazıları ise dakikaları, saniyeleri sayan net sekanslar sunuyordu. Pikseller harekete, hareketler ise muhtemel güzergâhlara dönüşüyordu.

“Burada bir kayıt var,” dedi bir memur ve masaya bir tablet koydu. “Saat 22.12. Bir karaltı cadde boyunca yürüyor. 22.15 — bir araba geçiyor.”

“Plakası seçiliyor mu?” diye sordu, o sıralar sıkça müfettişlerin yanında olan baba.

“Tam seçilmiyor. Görüntü kalitesini iyileştirmeye çalışıyoruz.”

Görüntü iyileştirme hem bir sanat hem de bir bilimdi. Uzmanlar algoritmalarla, filtrelerle ve sabırla çalışıyordu. Bazen hatları keskinleştirmek mümkün oluyordu; bazense geriye sadece bir kumlanma kalıyordu. Yakınları için iyileştirilen her kayıt, hem bir umut anı hem de bir korku kaynağıydı. Umut vericiydi çünkü bir şeyler görünür oluyordu; korkutucuydu çünkü görünenler, cevaplaması zor sorular doğuruyordu.

Fiziki izler, arama yapanları daha önce hiç dikkat çekmemiş yerlere yönlendiriyordu: nehir kenarındaki bir şev, metruk bir baraka, çalıkların arkasında kaybolan bir tarla yolu. Şehrin doğayla kucaklaştığı yerlerde izler daha çabuk siliniyordu. Yağmur, hayvanlar, insanlar — her şey bir ipucunu bozabilir ya da yok edebilirdi. Arama ekipleri zamana, doğaya ve unutuşa karşı yarışlıyordu.

“Burada eski taş ocağına doğru giden ayak izleri var,” dedi bir gönüllü. “Tazeler.”

“İşaretleyin,” diye yanıtladı ekip lideri. “Fotoğraflara, ölçümlere, adım aralıklarına ihtiyacımız var. Ve topraktan örnekler alıyoruz.”

Örnekler küçük kaplarda toplandı, etiketlendi, soğutuculu kutulara yerleştirildi. Laboratuvarlarda analiz edilecekti: Lifler, toprak zerrelere, muhtemel DNA izleri... Odaları bilimsel bir dil doldurdu: Kontaminasyon, kontrol özütleri, referans örnekler. Yakınları için bu kelimeler hem yabancı hem de teselli ediciydi; bir şeylerin yapıldığını, aramanın sadece haykırış ve umuttan ibaret olmadığını, bir emekle yürütüldüğünü simgeliyordu.

“DNA bulursak karşılaştırma yapabiliriz,” dedi bir adli tıp uzmanı. “Ancak bu hızlı bir süreç değil. Çok temiz çalışmamız gerekiyor.”

“Bizim vaktimiz yok,” diye fısıldadı yanında duran anne.

35

Şehrin kendisi de laboratuvarlara girmeyen izler barındırıyordu: bakışlar, sohbetler, küçük jestler. Bir dükkân sahibi o gece paket alan bir kadını hatırladı aniden; bir komşu, her zamankinden daha yavaş giden bir araba gördüğünü söyledi. Bu tür anılar kırılıyordu, değışkendi ama müfettişlerin çözmeye çalıştığı bir ağa ekleniyordu.

“Köprünün fotoğrafını çekmiştim,” dedi yakınlarda oturan bir öğrenci. “Dün akşam yükledim. Belki üzerinde bir şey vardır.”

“Bize gönderin,” dedi müfettiş. “Her kare yardımcı olabilir.”

Dijital dünya bir imkân deposuydu. Sosyal medya paylaşımları, konum bildirimleri, mesaj geçmişleri — her şey bir ipucu taşıyabilirdi. Ancak veri seli aynı zamanda bir zorluktu: İncelenmesi gereken çok fazla materyal, vakit ve enerji

tüketen çok fazla yanlış iz vardı. Müfettişler önceliklerini belirlemek, hangi izlerin peşinden gidileceğine karar vermek zorundaydı.

“Sistemli ilerlemeliyiz,” dedi başmüfettiş bir toplantıda. “Panik yok, aceleci sonuçlar yok. Her ihbar değerlendirilecek ama öncelik sırasına göre çalışıyoruz.”

“Öncelikler,” diye tekrarladı Jinda, daha sonra Sarya ile konuşurken. “Ya öncelikler yanlışsa?”

Soru havada kaldı. Öncelikler; kaynaklar, baskılar ve duygularla şekillenen insani kararlardır. Aile zamanın baskısını hissediyor, medya haber verme zorunluluğunu, kamuoyu ise cevapları bekliyordu. Bu gerilim hattında çalışan müfettişler, her kararın bir sonucu olduğu hissiyle görevlerini yapıyorlardı.

36

İzlerin yeni gerçeklere kapı açtığı anlar da oldu. Bir tanık o gece duyduğu bir konuşmayı hatırladı; bir güvenlik kamerası daha önce fark edilmeyen bir kişiyi gösterdi. Bu tür anlar soruşturmaya hareket getirdi, peşinden gidilecek yeni yollar açtı. Ancak her yeni yol, beraberinde yeni soruları da getirdi.

“O kişi neden oradaydı?” diye sordu Sarya, bir kaydı izlerken.

“Belki tesadüf,” dedi Jinda. “Belki de değil. Bilmiyoruz.”

Belirsizlik, değişmez bir yol arkadaşı olup çıkmıştı. İzler birer ipucuydu, cevap değil. İhtimalleri fısıldar, senaryolar kurgular, bazı kapıları açıp bazılarını sonsuza dek kapatırlardı. Yapılması gereken, bu kopuk fragmanlar mozaiginden olabildiğince bütünlüklü bir resim var etmektir.

Arama ekiplerinin dinlendiği, şehrin ışıklarının ferinin söndüğü gecelerde, bazı gönüllüler nehir kıyısında otururdu. Alçak sesle konuşur, çaylarını paylaşır, saatleri sayarlardı. Bazen bir kakhaha yükselir, çoğu zaman derin bir sessizlik hüküm sürerdi. Buldukları izler sadece birer delil değil; aniden sorgulanır hale gelen bir hayatın sessiz tanıklarıydı.

“Onu bulacağız,” dedi Jinda bir akşam; gözleri yorgunluktan kapansa da sesi gür ve kararlıydı.

“Bulmak zorundayız,” diye yanıtladı Sarya. “Onun için. Kendimiz için.”

İzlerin peşine düşmek, yok oluşa karşı verilen bir savaştı. Her buluntu bir adım, her ipucu bir nefesti. Şehir alışverişleriyle, kavgalarıyla, şenlikleriyle akıp giderken; birileri kuytularda, sessizliğin açtığı o derin boşlukları doldurmak için ter döküyordu. İzler her zaman hakikate çıkarmazdı ama onlar olmadan geriye sadece koca bir hiçlik kalırdı.

9 — Sesler

“Bize onu anlat.”

“Ne duymak istersin?”

“Her şeyi. Nasıl gülerdi? Nasıl yürürdü? Nasıl biriydi?”

Rica basitti, hatta safçaydı; ama ayların ağırlığını taşıyordu omuzlarında. Belediye salonunun küçük bir odasında insanlar toplanmıştı: Gülistan’ı tanıyan arkadaşları, komşuları, okul arkadaşları ve birkaç hocası. Bir masanın üzerinde fotoğraflar, not defterleri ve yazdığı birkaç şiir duruyordu. Hava kahve ve mum kokuyordu; kağıt hışırtılarına insan sesleri karışıyordu.

“Hep çok neşeli gülerdi,” dedi bir kadın ve kendisi de usulca güldü; sanki bunu dile getirmek anıyı yeniden canlandıracaktı. “Öyle bir gülüşü vardı ki, ona eşlik etmemek imkansızdı.”

“Şiir yazardı,” diye ekledi genç bir adam. “Kısa, keskin dizeler... Kelimeleri önce bıçak gibi kullanırdı, sonra da yara bandı gibi.”

“Bana bir resim çizmişti bir keresinde,” dedi bir sınıf arkadaşı. “İki yöne birden büyüyen bir ağaç. Hayatın ta kendisi bu, demişti.”

Sesler bir mozaik gibi birleşiyordu. Her anlatı tek başına eksik bir taşı; ancak bir araya geldiklerinde, parçaların toplamından çok daha fazlasını ifade eden bir resim çıkıyordu ortaya. Bazı hatıralar berraktı: o gülüş, o şiir, o çizim... Bazıları ise zamanın ve acının içinde bulanıklaşmıştı: bir bakış, bir cümle ya da aniden anlam kazanan küçücük bir an.

38

“Düşünürken gözlerini kapatırdı,” dedi Jinda. “Sanki bir şey söylemeden önce içeride dünyayı düzene koyuyor gibi.”

“Ve hep notlar alırdı,” diye tamamladı Sarya. “Sayfa kenarları kelimelerle dolup taşardı. Bazen ceplerinde, yarım kalmış birer vaat gibi duran cümlelerin yazılı olduğu kağıtlar bulurdum.”

Amed’de de Gülistan’ı tanıyanlar bir araya gelmişti. Okuldaki eski öğretmenleri, alışveriş yaparken gördüğü komşuları, birlikte oynadığı çocuklar... Fotoğraflar getiriyor, hatıralar anlatıyor, aynı nefeste hem gülüyor hem ağlıyorlardı. Aile yan yana oturmuş, ellerini kenetlemişti; her konuşanın ardından, kelimeler yok oluşun açtığı o gedikleri kapatıyormuşçasına başlarını sallıyorlardı.

“Sahneye ilk çıktığı anı anlatsanıza bize,” dedi şehirde küçük okuma günleri düzenleyen bir kadın.

“Korkusuzdu,” dedi annesi. “Sesini bir yükseltti, sanki oda birden büyüdü. Hepimiz hayran kalmıştık.”

“Bize cesaret verirdi,” dedi babası usulca. “Büyük nutuklarla değil, sadece duruşuyla, olduğu gibi.”

Bu sesler sadece birer anı değil; birer direnişti. Söylentilerin ve spekülasyonların dizginleri ele alabileceği bir zamanda, anlatmak bir muhafaza etme eylemiydi. Konuşan her kişi bir işaret fişeği çakıyordu: Burada, haber bültenlerindeki bir olaydan çok daha fazlası olan bir hayat vardı. Anlatan her dil, bu hayatın tüm karmaşıklığıyla görülmesini talep ediyordu.

“Bize hikayeler gönderirdi,” dedi Jinda. “Bazen sadece bir cümle, bazen bir fotoğraf. Rollerden ibaret olmadığımızı, insan olduğumuzu hatırlatırdı bize.”

“Ve bizi dinlemeye zorlardı,” diye ekledi Sarya. “Sadece konuşmaya değil, gerçekten dinlemeye.”

Seslerin kırıldığı anlar da oluyordu. Az konuşan bir amca ayağa kalkıp Gülistan’ın ona eski bir radyoyu tamir ederken yardım ettiği o öğleden sonrasını anlattı. Güldü ama gözyaşları yanaklarından süzülüyordu. Bir komşu kadın, Gülistan’ın bir keresinde getirdiği keki ve avludaki çocukların en büyük dilimi kapmak için nasıl yarıştığını anlattı. Bu küçük hikayeler birer çıpa gibiydi; gündelik jestlerin içinde yaşayan bir insanın imgesini sımsıkı tutuyorlardı.

“O gülümsemesini hatırlıyorum,” dedi bir arkadaşı. “O büyük olanı değil; güzel bir şey okuduğunda bir anlığına beliren o ince gülüşü.”

“Dünyayı kelimelerle nasıl düzene sokacağımızı gösterdi bize,” dedi bir hocası. “Ve kelimelerle nasıl şifa bulacağımızı.”

Sesler soruları da beraberinde getiriyordu. Bazıları pratik sorulardı: Onunla en son kim konuştu? Onu kim gördü? Diğerleri ise daha derin, daha varoluşsal: Bilinmezlikle nasıl başa çıkılır? Bir insan yokken, onun hayatı nasıl korunur? Cevaplar hemen gelmiyordu; sohbetlerde, mektuplarda ve küçük ritüellerde aranılıyordu.

“Onun ismini yüksek sesle söyleyelim,” diye önerdi Jinda. “Her gün, belli bir yerde. İsim silinip gitmesin.”

“Ve yazılarını toplayalım,” dedi Sarya. “Bir kitapçık yapalım. Ailesi için. Onu tanıyanlar için.”

“Ve biz de dinleyelim,” diye ekledi annesi. “Onu anlatan 40 seslere kulak verelim.”

Girişim yavaş yavaş şekilleniyordu. İnsanlar yazıları bilgisayara geçirmeyi, fotoğrafları taramayı, şiirleri derlemeyi teklif ediyordu. Küçük bir grup, Gülistan’ın defterindeki notları sıraya koymaya, sayfa kenarlarını deşifre etmeye, yarım cümleleri tamamlamaya başladı. Bu bir şefkat işçiliğiydi: özenli, ağır ve saygılı. Bulunan her parça bir hazine, her satır ise bir hayatın iz bıraktığına dair bir kanıt muamelesi görüyordu.

“Bir keresinde şöyle yazmış: ‘Mekanlar, bizim unuttuklarımızı saklar,’” diye okudu Jinda defterlerden birinden. “Belki de haklıdır.”

“O halde o mekanları ziyaret etmeliyiz,” dedi Sarya. “Onun bulunduğu yerleri. Hikayeleri o mekanlarda toplamalıyız.”

Böylece onun gittiği yerlere uğramaya başladılar: nehir kenarındaki bank, kütüphanenin çatısı, en son durduğu o kitapçı... Her mekanda bir süre kalıyor, alçak sesle konuşuyor, fotoğraflar bırakıyor, şiirler okuyorlardı. Mekanlar sesleri içine çekiyor; hatırlamayı diri tutan tanıklara dönüşüyorlardı. Yoldan geçenler duruyor, dinliyor ve bazen onlar da bir şeyler anlatıyordu; küçük bir gözlem, bir gülümseme ya da daha önce fark edilmemiş minicik bir an.

“Sanki bir ağ örüyoruz,” dedi toplantılara sıkça yardım eden bir kadın. “Hayatın tamamen yok olup gitmesini engelleyen bir ağ.”

“Seslerden örülü bir ağ,” diye cevap verdi Jinda. “Ve birisi her konuştuğunda, o ağ daha da sıklaşıyor.”

Sesler sadece bir teselli değil; birer talepti. Aramanın durmasını, kurumların çalışmasını, hakikatin söylentiler altında boğulmamasını talep ediyorlardı. Toplantılarda, makamlara yazılan mektuplarda, gazetecilerle yapılan görüşmelerde bu sesler bir kolektif olarak yükseliyordu: Şeffaflık istiyorlardı, saygı istiyorlardı ve bir insanın sadece bir "haber"e indirgenmemesini istiyorlardı.

“Cevap istiyoruz,” dedi annesi, arkadaşların desteğiyle düzenlediği bir basın toplantısında. “Ama onun bir insan olarak görülmesini de istiyoruz. Sadece bir ‘vaka’ olarak değil.”

“Talebimiz budur,” dedi Jinda. “Adalet ve hafıza.”

Akşamın sonunda, salonun ışıkları karartılıp son bardaklar boşaltıldığında, bazıları yerinden kalkmadı. Alçak sesle konuşmaya devam ettiler, sigaralarını paylaştılar, birbirlerinin

ellerini tuttular. Sesler yorgun ama kararlıydı. O gün bir şey başarmışlardı: Hatırlamanın mümkün olduğu, bir ismin susmadığı bir alan yaratmışlardı.

“Onun ismini söylüyoruz,” diye fısıldadı Sarya; diğerleri de bunu bir ritüelmiş gibi tekrarladı: “Gülistan.”

“Gülistan,” diye yankılandı sesler ve bu kelime havada asılı kaldı; bir soru olarak değil, bir söz olarak — susmayacaklarına ve unutmayacaklarına dair bir söz.

10 — Yüzleşme

“Bu neden daha önce incelenmedi?”

“Çünkü durum karmaşık.”

“Kimin için karmaşık?”

42

Sorular havada birer sütun gibi dikiliyor ve üzerinden atılamayacak bir ağırlık taşıyordu. Belediye binasının önündeki meydana insanlar toplanmıştı; pankartlar rüzgarda sallanıyor, sesler birbirine karışıyor ve hava soğuk metal ile sıcak nefes tadı veriyordu. Kalabalık tek bir vücut değildi; öfke, endişe, kararlılık ve yorgunluktan örülmüş bir mozaikti.

Gazeteciler barikatların önüne yığılmış, mikrofonlar meraklı parmaklar gibi ileriye uzanmıştı. Bir kamera ekibi; yüzleri, dövizleri ve yumruk yapılan elleri kaydediyordu. Jinda en öndeydi; yüzü gergin, sesi vakurdu. “Şeffaflık istiyoruz!” diye haykırdı. “Bahane değil, cevap istiyoruz.”

Dosyaları koltuğunun altına sıkıştırmış bir memur öne çıktı; çehresi alışıldık bir profesyonellelikle mesafeliydi. “Protokollere göre çalışıyoruz,” dedi. “Uyulması gereken prosedürler var.”

"Protokol, insanlığın yerini tutamaz!" diye bağırdı kalabalıktan biri.

Yüzleşme sadece sokakta değildi; ofislere, sorgu odalarına, yazı işlerine kadar uzanıyordu. Floresan ışıkların aydınlattığı serin bir odada müfettişler bir masanın etrafına toplanmış, haritalar açmış, zaman çizelgelerini karşılaştırıyorlardı. Oradaki dil nesnel, kesin ve bazen kesiciydi. "Verileri sağlama almalıyız," dedi başmüfettiş. "Aceleci sonuçlara yer yok."

"Veriler," diye tekrarladı Jinda daha sonra Sarya ile konuşurken. "Bizim için veriler sadece sayılardan ibaret değil. Onlar, eksik olan insanlar."

"Ve insanların isimleri vardır," dedi Sarya. "Sadece dosya numaraları değil."

43

Sorgu odalarında tanıklar dinleniyordu. Bazı beyanlar berrak, bazılarıysa çelişkiliydi. O gece köprü yakınlarında çalışmış bir adam, daha sonra başka bir tanığın farklı hatırlayacağı bir sahneyi betimledi. Müfettişler not alıyor, inceliyor, kaş kaldırıyorlardı. Çelişkiler birer ihanet olarak değil; hakikati belirsizlikten çekip çıkaracak bir sürecin parçası olarak görülmüyordu.

"Şuna benziyordu," dedi bir tanık.

"Tam olarak nasıl?" diye sordu müfettiş.

"Hatırlayamıyorum artık. Karanlıktı."

Medya, bu belirsizliklerden manşetler devşirdi. Bazı haberler soruşturmayı ileriye taşıyacak sorular soruyor; bazılarıysa güvensizliği körüklüyordu. Tartışma programlarına davet edilen uzmanlar sakın bir sesle usullerden bahsederken, dışarıda insanlar ellerinde mumlarla isimler haykırıyordu.

Kurumların dili ile yasin dili arasındaki uçurum görünür, gürültülü ve can yakıcı hale gelmişti.

"Sonuç istiyoruz," dedi anne bir röportajda, ellerini bir fotoğrafa kenetleyerek. "Sadece kelimeleri değil."

"Elimizden geleni yapıyoruz," diye yanıtladı resmi bir sözcü. "Fakat titiz davranmalıyız."

Titizlik, pek çok kişinin kulağına "gecikme" gibi geliyordu. Arkadaşlar nöbetler organize ediyor, halka açık forumlarda sorular soruyor, sorumlulara mektuplar yazıyorlardı. Soruşturmanın bürokratik çekmecelerde kaybolup gitmemesi için direniyorlardı. "Eğer kurumlar yavaşsa, biz baskı yaparız," dedi Jinda. "Güvensizlikten değil, sevgiden."

Yüzleşmenin diyaloga dönüştüğü anlar da oldu. Aile temsilcileri ile başmüfettişler arasındaki bir görüşme, küçük bir toplantı odasında gerçekleşti. Hava, söylenmemiş beklentilerle ağırlaşmıştı. 44

"Ne biliyorsanız biz de bilmek istiyoruz," dedi baba sakince. "Yönlendirilmek istemiyoruz."

"Bilgi alma hakkına sahipsiniz," diye yanıtladı müfettiş. "Soruşturmanın el verdiği ölçüde şeffaf olacağız."

Şeffaflığın sınırları vardı; bazı detaylar çalışmanın selametini tehlikeye atmamak adına kamuoyuyla paylaşılmazdı. Bu sınırlar, aile tarafından sık sık birer duvar gibi algılanıyordu. "Neden her şey bize söylenmiyor?" diye sordu anne, sesi titreyerek. "Acıyı çeken biziz."

"Çünkü bazı bilgiler soruşturmayı tehlikeye atabilir," diye açıkladı müfettiş. "Delilleri korumak zorundayız."

Bu açıklama nadiren teselli ediyordu. Şehirde, kurumların ve insanların farklı dillerde —biri usullerin, diğeri duyguların dilinde— konuştuğu hissi büyüyordu. Arkadaşlar tercüme ediyor, talep ediyor, hatırlatıyorlardı. Bir yandan halka açık dinletiler organize edip Gülistan'ın metinlerini okuyor, bir yandan da makamların işlerini hızlandırmasını istiyorlardı.

"Dünyanın bizi unutmasını bekleyemeyiz," dedi Jinda bir mitingde. "Sesimiz gür çıkmaya devam etmeli."

"Ses çıkarmak da bir emek," diye fısıldadı Sarya, daha sonra çatıda yalnız oturduklarında. "Güç tüketiyor ama bizi ayakta tutuyor."

Yüzleşme, topluluktaki çatlakları da gösterdi. Daha önce destek olan bazı komşular, meseleye bulaşma korkusuyla geri çekildiler. Diğerleri ise bu durumu eski hesapları kapatmak için kullandı. Bir lokantada, iki adamın karşılaşp eski suçlamaları deşmesiyle sert bir tartışma patlak verdi. Hakikat arayışı sadece verileri değıl, eski gerginlikleri de gün yüzüne çıkarıyordu.

"Neden sadece yan yana duramıyoruz?" diye sordu nöbetlere yardım eden bir kadın.

"Çünkü yan yana durmak bir çabadır," diye cevap verdi yaşlıca bir adam. "Ve çaba cesaret ister."

Tüm bu çatışmaların ortasında küçük, insani temaslar da vardı: Arama yapan birine battaniye uzatan bir polis; program bittikten sonra dinlemek için kalan bir gazeteci; hukuki adımları hiçbir karşılık beklemeden açıklayan bir avukat. Bu jestler çözüm değıldi belki ama köprülerdi; kurumlar ile insanlar, protokol ile merhamet arasında.

Yüzleşme tek seferlik bir olay değildi; şehri değiştiren bir süreçti. İnsanları taraf tutmaya, sorumluluk talep etmeye, rahatsız edici sorular sormaya zorladı. Adaletin sadece dosya klasörlerinde değil, kamuoyunda ve susmayanların inadında yeşerdiğini gösterdi.

Akşam, miting dağılıp insanlar yavaş yavaş evlerine dönerken, geriye ne umut ne de umutsuzluk olan, ikisinin arasında bir duygu kaldı: Hakikate giden yolun taşlı olacağı ama mutlaka yürünmesi gerektiği inancı. Jinda pankartları topladı, onları bir yemin belgesiymişçesine özenle katladı. "Vazgeçmiyoruz," dedi usulca.

"Vazgeçmiyoruz," diye tekrarladı Sarya; bu söz şehrin kendisine verilmiş bir söz gibi yankılandı — cevaplar bulunana dek susmayacaklarına dair.

46

11 — Sabır

"Daha ne kadar sürecek?"

"Gerektiği kadar."

Soru basitti, cevabı ise ağır. Bu aylarda zaman lastik gibi uzuyordu; günler birbirinden güçlkle ayırt edilen döngülere dönüştü. Sabahlar aynı ritüelle başlıyordu: Kahve, haberler, henüz aranmamış yerler listesine bir bakış. Akşamlar aynı ritüelle bitiyordu: Pencerede bir mum, kutusuna geri koymadan önce son kez bakılan bir fotoğraf.

Soruşturma, dışarıdan bakanlar için fazlasıyla yavaş görünen adımlarla ilerliyordu. Bilirkişi raporları hazırlanmalı, örnekler analiz edilmeli, tanık ifadeleri karşılaştırılmalıydı. "Sabra ihtiyacımız var," diyordu canlı yayınlanan bir görüşmede bir

memur. Sabır onun ağzında bir sağduyu çağrısı gibi tınlıyordu; aile içinse o, boşluğu doldurmaya yetmeyen bir kelimeydi.

"Sabır bir emektir," dedi Sarya bir akşam, Jinda ile çatıda otururken; şehir altlarında bir harita gibi seriliydi. "Ona katlanmak, onu organize etmek gerekir."

"Ve onu göğüslemek gerekir," diye yanıtladı Jinda. "Sabır pasif bir bekleyiş değildir. O, kesintisiz bir eylemdir."

Günler küçük ama elzem uğraşlarla doluydu: Avukatlarla yapılan telefon görüşmeleri, müfettişlerle toplantılar, mesajları ayıklamak, gazetecilerden gelen e-postalara cevap vermek. Doldurulması gereken formlar, sunulan dilekçeler, kurumlara yazılan mektuplar vardı. Arkadaşlar, ailenin yükünü hafifleten görevleri üstlendiler: El ilanları dağıtmak, nöbetler düzenlemek, yardımları koordine etmek. Sabır böylece kolektif bir çabaya dönüştü. 47

"Düzenli kalmalıyız," dedi Jinda bir toplantıda. "Eğer kendimizi kaybedersek, bu dava güç kaybeder."

"Düzen yardımcı olur," diye onayladı Sarya. "Ama kalbin yerini tutmaz."

Randevuların arasında, zamanın farklı aktığı anlar vardı: Umut getiren bir telefon, hayal kırıklığı yaratan bir haber, incelenmesi gereken bir buluntu. Her küçük ilerleme, susuzluğu dindirmeyen ama onu katlanılır kılan birer damlaydı. Yine de belirsizlik değişmez yol arkadaşıydı — günlerin içine sızan bir gölge gibi.

"Bugün yeni sonuçlar aldık," dedi bir müfettiş bir öğleden sonra, ailenin beklediği odaya girerek. Sesler kesildi, bakışlar ona kilitlendi. "Bir karşılaştırma süreci devam ediyor. Daha fazla şey öğrenir öğrenmez sizi bilgilendireceğiz."

"Öğrenir öğrenmez," diye tekrarladı anne; sesinde umut ve korkunun bir harmanı vardı.

Sabır aynı zamanda aksiliklerle başa çıkmak demektir. Bazen izler boşluğa çıkıyor, bazen ihbarlar asılsız çıkıyordu. Öyle anlar insanların gücünü emiyordu. Bir araya gelip alçak sesle konuşuyor, çay içiyor ve sessizliğe izin veriyorlardı. Sessizlik her zaman boş değildi; yasın, öfkenin ve endişenin yan yana var olduğu bir alandı.

"Dünyanın bizi unutmasından korkuyorum," diye fısıldadı anne bir akşam.

"Biz unutmayız," dedi Jinda. "Hatırlıyoruz. Her gün. İsimle, eylemle, yaptıklarımızla hatırlıyoruz."

Toplumun sabrı; küçük ve istikrarlı jestlerde saklıydı. Gönüllüler yardım etmek için gelmeye devam ediyor; insanlar battaniyeler, sıcak çorbalar, içinde cesaret verici notlar olan kağıtlar getiriyordu. Bir öğretmen, kardeşlerin derslerinden geri kalmaması için ek dersler organize etti. Bir avukat tutanakları incelemeyi teklif etti. Bu yardımlar cevapların yerini tutamazdı elbet ama aileyi ayakta tutan bir ağdı.

"Bu kadar çok insanın gitmeyip kalması şaşırtıcı," dedi baba bir keresinde, Jinda ile sokaklarda yürürken. "Dünya soğuk sanıyor insan — sonra bir bakıyorsun, ne kadar çok el uzanıyor."

"El uzatmak bir emektir," diye yanıtladı Jinda. "Ve emek zaman ister."

Hukuki adımlar, sabrın başka bir biçimini talep ediyordu. Sürelere uyulmalı, dilekçeler verilmeli, bilirkişi raporları beklenmeliydi. Yargının dili keskindi; yas tutanlar için çoğu

zaman anlaşılması güçtü. Bir avukat sabırla hangi adımların atılabileceğini, ailenin haklarını, aşılması gereken engelleri anlattı. Aile dinledi, sorular sordu, notlar aldı. Bilgi, çaresizliğe karşı bir silaha dönüştü.

"Bilgili olmalıyız," dedi anne. "Sıkıştırmak için değil, anlamak için."

"Anlamak bir süreçtir," dedi avukat. "Ve süreçler zaman ister."

Şehrin sakinleştiği o uzun gecelerde, arkadaşlar yan yana gelip yazıyorlardı. Metinleri topluyor, notları düzenliyor, şiirleri temize çekiyorlardı. Bu fragmanlardan, Gülistan'ın sesini muhafaza edecek küçük bir kitapçık doğuyordu. Bu çalışma, sabrın bir biçimiydi: yavaş, titiz ve sevgi dolu. Kurtardıkları her kelime, unutuşa karşı verilmiş bir direniş eylemiydi.

49

"Bir arşiv yapıyoruz," dedi Sarya sayfaları bir araya getirirken. "Onun için. Bizim için. Gelecek olan herkes için."

"Arşiv bir sözdür," diye yanıtladı Jinda. "Hatırlamaktan vazgeçmeyeceğimize dair bir söz."

Sabır, arkadaşların kamuoyuyla kurdukları iletişimde de kendini gösteriyordu. Röportajlar veriyorlardı ama sınırlar çizerek. Saygı talep ediyor; söz konusu kişinin sadece bir manşete indirgenmemesini istiyorlardı. Tükenmeden seslerini nasıl gür çıkaracaklarını, kendi güçlerini yitirmeden nasıl talepkar kalacaklarını öğrendiler.

"Enerjimizi idareli kullanmalıyız," dedi Jinda. "Yoksa yanıp kül oluruz."

"Enerjiyi idareli kullanmak da sabırdır," dedi Sarya. "Kendine karşı sabırlı olmak."

Aylar geçtikçe insanlar değişti. Bazıları belirsizlikle yaşamamanın bir yolunu buldu, bazıları ise bekleme odasında hapsolüp kaldı. İlişkiler sınıandı, öncelikler değişti. Arkadaşlar, sabrın pasif bir bekleyiş olmadığını öğrendiler: Sabır; kesintisiz bir eylem, bir planlama, bir hatırlama ve bir dayanma haliydi. Sabır, infialin ilk dalgaları dindiğinde ve uzun sürecek olan asıl iş başladığında geriye kalandı.

"Daha ne kadar dayanabiliriz bilmiyorum," dedi anne bir sabah; gözleri uykusuzluktan kan çanağına dönmüştü.

"Dayanacağız, çünkü dayanmak zorundayız," diye yanıtladı Jinda. "Ve çünkü yalnız değiliz."

Şehrin kıyısında, nehir kenarında, bir akşam insanlar toplanıp mumlar yaktılar. Alçak sesle konuştular, fotoğraflar bıraktılar, şiirler okudular. Alev titriyor, rüzgar resimlerin kenarlarıyla oynuyordu. Sabır o anlarda görünür haldeydi: durağan bir bekleyiş olarak değil; bir isme, bir hatırıya ve bir gün cevapların geleceğine dair umuda inatla tutunmak olarak.

"Sadece beklemiyoruz," dedi Sarya usulca. "Çalışıyoruz. Hatırlıyoruz. Talep ediyoruz."

"Ve seviyoruz," diye ekledi Jinda. "Belki de en önemlisi bu."

Zaman durmaksızın ve kayıtsızca akıp gidiyordu. Ancak bu akışın içinde insanlar bir şey var etmişlerdi: Vazgeçmeyen bir topluluk, birbirine tutunan küçük eylemlerden örülü bir düzen. Sabır hikayenin sonu değildi; o, yürüdükleri yolun ta kendisiydi — adım adım, gün be gün, ismini durmadan tekrarlayarak; o isim hiç silinmesin diye.

"Geriye ne kalıyor?"

"İsimler."

"Ve sorular."

Soru yeni değildi; ama bu odada tınısı farklıydı — artık sadece bir feryat değil, bir talepti. Aylar geride izler bırakmıştı: Pencere pervazında donmuş mum lekesi, çerçevenilmiş fotoğraflar, kenarları kıvrılmış bir not defteri. Şehir şunu öğrenmişti: Bir kayboluş öylece yok olup gitmezdi; geriye yavaş yavaş sıklaşan bir sesler ağı bırakırdı.

Arkadaşlar bir rutin geliştirmişlerdi. Sabahları buluşuyor, postaları ayırıyor, mesajlara cevap veriyor, görüşmeleri organize ediyorlardı. Öğleden sonraları Gülistan'ın sık sık gittiği yerlere uğruyorlardı: Nehir kenarındaki bank, kütüphane çatısı, rafları eğri büğrü olan o kitapçı... Her mekana bir şeyler bırakıyorlardı — bir yaprak, bir şiir, bir fotoğraf — ve usulca konuşuyorlardı. Bu ritüeller birer teselli müsameresi değildi; aniden sorgulanır hale gelen o hayatı korumanın bir yoluydu.

"Yazılarını topluyoruz," dedi Sarya, masada oturup sayfaları sıraya koyarken. "Bir kitapçık yapıyoruz. Ailesi için. Onu tanıyanlar için."

"Ve gelecek olanlar için," diye tamamladı Jinda. "Kim olduğunu bilsinler diye."

Girişim büyüyordu. Onu hiç tanımayanlar bile bir şeyler getiriyordu: Gülistan'a ilham veren bir şiir, avludaki bir çocuğun çizdiği resim, bir öğretmenin onun merakını öven

kısa bir notu... Bu parçalardan el yazısıyla tutulmuş, dijitalleşmiş, yaşayan bir arşiv doğuyordu. Cevapların yerini tutmuyordu ama unutuşa karşı bir barikattı.

Aile bu çalışmayı sahiplendi. Anne metinleri okurken gözleri nemleniyor, bazen kelimelerin arasında kızından bir parça bulmuş gibi gülümsüyordu. Baba, fotoğrafların tasnifine yardım ediyordu; elleri tıpkı bir zamanlar atölyesinde olduğu gibi sakin ve keskindi. Kardeşler albümlere resimler yapıyor, hatıralara gülüp boşluklara ağlıyordular. Hatırlamak; günlük bir mesaiye, hem bir göreve hem de bir teselliye dönüşmüştü.

"Bazen kağıttan bir anıt dikiyormuşuz gibi geliyor," dedi anne bir akşam, masada toplandıklarında. "Ama kağıt, sessizlikten iyidir."

"Kağıt nefes alır," diye yanıtladı Jinda. "Sesleri ötelere taşır." 52

Girişim, kişisel olanın sınırlarını aştı. Grup; insanların Gülistan'ın metinlerini seslendirdiği ve kendi anılarını paylaştığı küçük etkinlikler, okuma günleri düzenledi. Etkinlikler son derece yalındı: bir sandalye, bir mikrofon, bir bardak su. Ancak etkisi büyüktü. Yabancılar geliyor, oturuyor, dinliyor ve bazen onlar da bir şeyler anlatıyordu; küçücük bir gözlem, bir gülüş, daha önce fark edilmemiş bir an. Şehir, Gülistan'ı gündelik hayatına işlemeye başlamıştı; bir manşet olarak değil, kolektif hafızanın bir parçası olarak.

"Hatırlamak bir emektir," dedi bir kadın okumadan sonra. "Zaman ve cesaret ister."

"Ve küçük dozlarda adalettir," diye ekledi bir adam. "Çünkü hayata bir ağırlık kazandırır."

Hukuki ve polisiye süreçler, çoğu zaman kamuoyunun gözünden uzak bir biçimde devam ediyordu. İlerlemeler, aksilikler ve hiçbir haberin gelmediği o durgun günler oluyordu. Aile bu ritimlerle yaşamayı öğrendi: umut, inceleme, bekleyiş. Şeffaflık talep ediyor, ısrarcı davranıyor ama zamana ihtiyaç duyan çalışmalara da alan açıyorlardı.

"Bir denge kurmalıyız," dedi baba bir keresinde. "Bastırmak ile yürütülen çalışmaya güvenmek arasında."

"Denge kurmak zordur," diye yanıtladı Jinda. "Ama deniyoruz."

Arkadaşlar, aileyi fazla hırpalamadan kamuoyunu diri tutmaya yardım ettiler. Nöbetler kadar sessiz anma köşeleri de oluşturdular. Gazetecilerle konuşup sınırlar çizdiler; neyin paylaşılıp neyin paylaşılamayacağını netleştirdiler. Bu bir denge oyunuydu: baskı kurma gerekliliği ile kayıp kişinin onurunu koruma arzusu arasındaki o ince ip.

"Onun ismini yüksek sesle söylüyoruz," diyordu Sarya sık sık. "Sadece bir talep olarak değil, bir söz olarak."

"Haber seli içinde boğulup gitmesin diye," diye tamamlıyordu Jinda. "Kalsın diye."

Yavaş yavaş şehir değişiyordu. Bazı bakışlar yumuşadı, bazı kapılar açık kaldı. Daha önce sadece geçip gidenler duraksıyor, el ilanlarını okuyor, sorular soruyordu. Okullarda sorumluluk ve dayanışma üzerine sohbetler ediliyor; kafelerde üzerinde isminin yazılı olduğu küçük notlar asılıyor; kitapçada Gülistan'ın metinlerinin olduğu o kitapçık tezgahta duruyordu. Hatırlamak, bir yük değil, bir yükümlülük olarak gündelik hayatın parçası oldu.

Direnç gösterenler de vardı. Bazıları her şeyin çabucak unutulmasını ve hayatın "normal" akışına dönmesini istiyordu. Bazıları ise bu ilginin istemedikleri siyasi dalgalanmalara yol açmasından çekiniyordu. Bu gerilimler gerçektir; insanların kayıp ve belirsizlikle ne kadar farklı şekillerde başa çıktığını gösteriyordu. Ancak çoğunluk olduğu yerde kaldı: mum getiren, el uzatan ve dinleyen insanlar.

"Herkes kalıcı olmayacak," dedi anne bir keresinde. "Ama kalanlar bize yeter."

"Bir hikâyeyi taşımaya yeter," diye yanıtladı Jinda.

Aylar yıllara evrildi. Arayışın biçimi değişti: Sıcağı sığacağına iz sürmekten, kalıcı bir aydınlatma ve önleme talebine dönüştü. Girişim, benzer acıları yaşayan ailelere destek olan küçük bir organizasyona evrildi. Danışmanlık verdi, kaynak topladı, insanları birbirine bağladı. Kişisel acı, kolektif bir eyleme dönüştü.

"Biz aktivist olmak istememiştik," dedi Sarya bir röportajında. "Biz sadece arkadaşımızı geri istiyorduk."

"Ama bazen yas, bir vazifeye dönüşür," diye ekledi Jinda. "Ve vazifelerden, bizden daha büyük şeyler doğar."

Yıllar sonra sessiz bir akşamda, arkadaşlar nehir kenarında buluştular. Rüzgâr yumuşaktı, şehrin ışıkları suda aksiyordu. Banka oturdular, aralarına küçük bir defter —Gülistan'ın metinlerinin olduğu o defter— koydular ve usulca okudular. Kelimeler eskisi gibi tınlamıyordu artık: Sadece bir kaybın tanıklığı değil, etkisi devam eden bir hayatın izleriydiler.

"Şöyle yazmış: 'Mekânlar, unuttuklarımızı saklar,'" dedi Jinda ve bir satırın üzerinde parmağını gezdirdi. "Belki de haklıdır."

"O halde biz de mekânları ziyaret ettik," diye yanıtladı Sarya.
"Ve sesleri topladık."

Anne artık şehre eskisi kadar sık gelmiyordu; Amed'de daha uzun kalıyor, bahçeyle ilgileniyor, bir zamanlar söz verdikleri gibi bir ağaç yetiştiriyordu. Baba atölyesinde çalışmaya devam ediyordu; elleri sakın, adımları ölçülüydü. Kardeşler büyüdü, kendilerine kalan o hayatı yaşamanın yollarını buldular. Aile şunu öğrendi: Yas bir durum değil, başkalarıyla paylaşıldığında şekil değiştiren bir yol arkadaşısıdır.

"Tüm cevaplara sahip değiliz," dedi anne bir gün birlikte otururlarken. "Ama birbirimize sahibiz."

"Ve bu çok şey demek," dedi Jinda. "Başta düşündüğümüzden çok daha fazlası."

Yankı bir son değildi; bir aktarımdı. Hatırlamayı, uyanık kalmayı ve cevapları bulmak zor olsa da soru sorma cesaretini talep ediyordu. İsimlerin manşetlerde çürümesine değil, insanları şekillendiren hikâyelere dönüşmesine çağrı yapıyordu. Ve kişisel acıdan kolektif bir sorumluluğun nasıl yeşerebileceğini gösteriyordu.

Nehrin şehri kucakladığı kıyıda insanlar çiçekler bıraktı, şiirler okudu, isimler söyledi. Bazen yabancılar geldi, oturdu, dinledi ve adı konulması zor bir duyguyla ayrıldı: Belki bir ortaklık, belki de hatırlamanın herkesi ilgilendiren bir emek olduğunun idraki.

"Seni unutmadık," diye fısıldadı Jinda bir akşam rüzgâra karşı.

"Seni yaşıyoruz," diye yanıtladı Sarya; ve kelimeler nehir tarafından alındı, taşındı, devredildi — son bir mesaj olarak değil, baki kalan bir söz olarak.

13 — Gölge Yıllar

Gülistan 21 yaşındaydı, Dersim Munzur Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü ikinci sınıf öğrencisiydi. Ancak hikâye, onun kaybolduğu o kış sabahı başlamadı. Çok daha önce, tarihi tam konulamayan bir anda başladı; çünkü bu bir olay değil, bir tutumdu. Uzaklardan gelen bir tutum — başkentin uzun koridorlarından, duvarlarında Dersim'in bir vatan değil, bir idari bölge olarak görüldüğü haritaların asılı olduğu ofislerden.

Yeni vali şehre geldiğinde, bu tutumu görünmez bir palto gibi üzerinde taşıyordu. Ankara'dan gelmiş bir adamdı; Sünniydi, bu dağları on yıllardır anlamayan ve belki de anlamak istemeyen bir devletin temsilcisiydi. Onun için Dersim bir görevdi, bir yurt değil. Düzenlenmesi gereken bir alan, nefes alan bir yer değil.

Fakat oğlu farklı hareket ediyordu. Şehre babasının gözleriyle bakmıyordu. Birbirine yaslanmış uyuyan hayvanlar gibi duran tepeleri görüyordu. Yazın sıcak, kışın siyah akan nehri görüyordu. Ve onu görüyordu — dünyası döne döne söylenen deyişlerden, yazılmayan ama aktarılan hikâyelerden, camilerde değil kalplerde yaşayan bir inançtan örülü olan o genç Raa-Heq (Hak Yolu) talibini.

Aralarında kimsenin planlamadığı bir şey doğdu. Gürültülü olmayan, meydan okumayan, sessiz bir yakınlık. Böyle bir şehirde, sadece bir sohbetten çok daha fazlası anlamına gelen

bir yakınlık. Ve bir gün, ileride bir kader noktası gibi görünecek o anda, bu yakınlık ikisinden de büyük bir sırra dönüştü: bir hamilelik.

Ona bunu söylediğinde, hava değişti. Aralarında değil — üzerlerinde. Şehrin üzerine görünmez bir gerginlik yayıldı; insanlardan değil, tepelerindeki güçten gelen bir basınç. Çocuğun babası için bu bağ, var olmaması gereken bir hataydı. İki genç insan yüzünden değil, temsil ettikleri her şey yüzünden: Hiçbir zaman birbirine kader kılınmamış iki dünyanın birbirine değme ihtimali yüzünden.

O, Amed'in geniş ovalarında doğup Dersim dağlarını yurt edinmiş bir Raa-Heq talibiydi — inancını, dilini ve yaralarını yüzyıllar boyunca korumuş o kadim topluluğun kızı. O ise Sünniydi; bu şehirde bir komşu olarak değil, insanların başının üzerinden karar veren bir düzenin temsilcisinin oğluydu. 57

Türk vali için o sadece bir Kürd ve bir üniversite öğrencisi değildi. Bir semboldü. Bir riskti. Aşılmaması gereken bir sınırdı.

Bundan sonrası gölgelerden oluşan bir alan. Kimileri bir tartışma yaşandığını söylüyor. Kimileri tehditlerden, korkudan, asla kırılmaması gereken bir şeyin kırıldığı o andan bahsediyor. Diğerleri ise susuyor — kayıtsızlıktan değil, tek bir kaderden daha büyük olan bir hakikatin korkusundan.

Sonra Ocak 2020'nin o sabahı geldi ve o kayboldu. Şehir nefesini tuttu. Nehir sustu. Dağlar sustu. Ve makamlar, neredeyse bir refleksle, bunun gönüllü bir gidiş olabileceğini açıkladı. Belki bir atlayış. Belki bir karar.

Fakat ailesi itiraz etti. Yorulmadan. Sapmadan. Kızlarını tanıyorlardı. Onun sesini, düşlerini, korkularını biliyorlardı. Öylece çekip gitmediğini biliyorlardı.

Yıllar geçti. Dosyalar kabardı. Makamların açıklamaları sığ, kırılğan ve eksik kaldı. Ancak başta cılız olan sesler gürleşti. Yeni tanık ifadeleri ortaya çıktı. Dijital izler yeniden değerlendirildi. Jandarma raporları, hikâyenin ilk versiyonuna uymayan bir şeylerin yaşandığını sezdiriyordu.

2025'in sonu ve 2026'nın başında her şey değişti. Savcılık soruşturmayı genişletti, çeşitli illerde takipler başlattı ve uzman bir soruşturma ekibinin analizlerine dayandı. Baharda geniş çaplı operasyonlar yapıldı. On üç kişi gözaltına alındı. Aralarında valinin oğlu da vardı — bu adım, yıllardır dolaşan şiddet ve örtbas iddialarını ilk kez resmi soruşturma zeminine taşıdı.

58

Dosyalarda alıkoyma, tehdit, cinsel şiddet ve öldürme iddialarını içeren ifadeler yer alıyordu. Diğerleri silinen verilerden, yok olan kayıtlardan, izleri süpürmek için kullanıldığı iddia edilen devlet yetkilerinden bahsediyordu. Bunların hiçbiri kanıtlanmamıştı — ama hepsi incelenmeliydi. Müfettişler, bu beyanların gerçek olarak kabul edilmediğini, titiz bir inceleme gerektiren karineler olduğunu not düştü.

Baş şüpheli, genç kadınla olan her türlü bağı reddetti. Onu hiç tanımadığını söyledi ve suçlamaları ağır birer kurgu olarak nitelendirdi. Yine de savcılık, bir hüküm olarak değil, yıllar içinde biriken çok sayıda şüphe bulutu karşısında bir tedbir olarak tutuklama kararı verdi.

Böylece hem net hem de bulanık bir resim ortaya çıktı: Yıllardır cevap arayan bir aile; her türlü suçu reddeden şüpheliler; çelişkiler, sessizlikler ve muhtemel manipülasyon katmanları arasında yavaşça ilerleyen bir yargı süreci. O saatlerde neler yaşandığı, genç kadının nasıl kaybolduğu, öldürülüp öldürülmediği, bir saldırıya uğrayıp uğramadığı veya devlet aktörlerinin soruşturmaya müdahale edip etmediği bugün bile açıklığa kavuşmuş değil.

Kayıp çocuklara dair güncel istatistiklerin bile tutulmadığı, yayımlanan son rakamın 2008-2016 yıllarına ait olduğu ve 104.531 kayıp çocuğu işaret ettiği bir ülkede, tek bir kızın kayboluşu sadece bir başka sayıydı. Ancak buradaki insanlar için o bir liste kaydı değildi. Susmuş bir kalp atışıydı. Birinin söndürdüğü bir ışıktı.

Şehir onun yokluğunu bir yara izi gibi taşıyor. Ve bazen rüzgâr nehrin üzerinden estiğinde, sanki onun adını fısıldıyor — yüksek sesle değil, net değil, ama havada tamamlanmamış bir şeylerin olduğunu hissettirecek şekilde.

Belki de kimsenin aşamadığı gerçek sınır buydu: İnançlar arasındaki değil, devletle bölge arasındaki değil; yaşananlar ile söylenmesine izin verilmeyenler arasındaki o sınır.

Epilog

Sonunda şehir sessizliğe büründü. Unutmak istediği için değil; bazı hakikatlerin ancak sessizlikte yaşadığını bildiği için. Yıllar iz bırakmıştı — dosyalarda, yüzlerde, her şeyi görmüş ama hiçbir şeyi ele vermemiş o dağlarda.

Amedli genç kadın çoktan bu coğrafyanın bir parçası olmuştu. Bedenen değil, elle tutulur şekilde değil; ama bulunabilecek her türlü izden daha derin bir biçimde. İsmi artık yüksek sesle söylemeyen ama her cümlede onu düşünen insanların sesindeydi. Kapılar kapandığında evlerde söylenen deyişlerdeydi. Her sabah, sanki gün hiç gelmeyecek bir cevabı getirecekmiş gibi uyanan annesinin gözlerindeydi.

Ankara'dan bu dağlara vali olarak gönderilen adam çoktan şehri terk etmişti. Ancak beraberinde getirdiği o tutum, bir gölge gibi geride kaldı — yıllar içinde soruşturmaların, söylentilerin ve korkunun üzerine yayılan bir gölge. Oğlu bu hikâyenin sadece bir parçası, birbirine asla kader kılınmamış iki dünyanın kesiştiği bir düğüm noktasıydı.

Ve o, genç kadın, bunun bedelini ödemişti.

60

Soruşturma, yavaş ama durdurulamaz bir çark gibi dönmeye devam ediyordu. On üç gözaltı, çelişkili ifadeler, silinen izler, yok olan görüntüler — kimsenin birleştiremediği parçalardan oluşan bir mozaik. Savcılık şüphelerden, incelenmesi gereken emarelerden bahsediyordu. Aile hakikatten bahsediyordu. Şehir ise artık hiç konuşmuyordu.

Bazı zamanlar rüzgâr nehirden yukarı çıkıp tepelere değdiğinde, sanki kendisiyle bir şeyleri taşıyor gibi — onun ismini değil, sesini değil, daha derin bir şeyi. Bir hatırayı. Bir izi. Yok olmayı reddeden bir sıcaklık kırıntısını.

Belki de geride kalan tek şey budur:
Cevap değil, adalet değil, hakikat değil,
Sadece ondan vazgeçmeyi reddediş.

Ve belki de bu, hikâyeyi taşımaya yeter —
Dilden dile, kalpten kalbe,

Taki bir gün birisi, bunca yıl gölgede kalanı
Söyleme cesaretini bulana dek.

Sonsöz

Sisle örtülü altı yılın ardından, Gülistan'ın kayboluşu etrafında biriken karanlık yeniden kıpırdamaya başladı. Yıllar boyunca şehir, kendi sessizliğini bir perde gibi kullanmış; valilikten bakanlığa uzanan koridorlarda dolaşan gölgeler, hakikatin üzerine ağır bir örtü sermişti. Deliller yön değiştirmiş, kayıtlar silinmiş, barajın soğuk yüzüne intiharın sahte buğusu sürülmüş; fısıltılar, fotoğraflar ve örtülü emirler arasında genç kadının sesi neredeyse tamamen bastırılmıştı.

Ama şimdi, bu ağır sessizliği yaran bir adım var: Dersim'e atanmış kadın savcı, dosyayı yeniden açarak karanlığın içine ince bir ışık çizgisi düşürdü. Onun varlığıyla birlikte devletin kapalı kapıları aralanmaya, yıllardır dokunulmayan isimler yeniden anılmaya başladı. Valinin gözaltına alınması, medyanın birdenbire konuşmaya başlaması, şehrin uzun süredir unuttuğunu sandığı bir nabzı yeniden duyumsattı. 61

Bu yeni hareketlilik, olayın yalnızca bir kayıp vakası olmadığını; yıllardır gölgede tutulan, düğümlemiş bir siyasi hikâyenin derinlerine uzandığını hatırlatıyor. Soruşturmanın hangi odalara, hangi yüzlere, hangi eski hesaplara degeceği hâlâ belirsiz. Fakat şehir, ilk kez, karanlığın içinden yükselen bu ince ışığın nereye varacağını sessizce bekliyor — tıpkı bir zamanlar kaybolduğu sanılan bir sesin geri dönmesini bekler gibi.

***Gülistan** ve onun gibi kaybolan binlerce insanımız, her onurlu insanın kalbinde yaşamaya devam edecek. Işığın evrende çoğalsın Gülistan... Yolun sonsuzlukta açık olsun.*

©Alan Lezan || 26.04.2026